

1984/85:75

Onsdagen den 6 februari em.

Kl. 19.30

6 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 74)**Anf. 53 KJELL JOHANSSON** (fp):

Herr talman! Från folkpartiets sida har vi under de två och ett halvt år som nu förflutit av innevarande valperiod gång på gång vänt oss emot den politik med enorma skattehöjningar som socialdemokraterna bedrivit sedan oktober 1982. Jag skall i detta inlägg försöka belysa skillnaderna mellan den urskillningslösa skattjakt som regeringen bedrivit och den politik på skatteområdet som folkpartiet förespråkar.

Finansministern förklarar ju nu i budgetpropositionen att man är färdig med att höja skatterna för denna gång. Den tombola ur vilken man ungefär var fjortonde dag på finansdepartementet dragit en ny skatteskärpning är nu tydligen undanställd.

Får vi tro massmedia skall nu i stället varje löntagare få ca 500 kr. i skatterabatt, i syfte att en reallöneutveckling kan garanteras.

Enligt folkpartiets mening kan skattepolitiken inte handhas på detta sätt. Det är ingen nytta med ett system där regeringen varje valår går ut med sådana här jippon.

Värdet av en långsiktig skattepolitik med syftet att garantera fasta spelregler har ofta betonats. Regeringens politik har fullständigt saknat en sådan långsiktighet. Skattehöjningarna har tvärtom kommit i en sådan takt att de förslag som vi haft att behandla i skatteutskottet ofta varit veritabla hastverk. Förslaget om en evig reavinstbeskattning av bostadsrätter var ett sådant förslag, som var så illa underbyggt att inte ens socialdemokraterna här i riksdagen kunde acceptera det. När regeringen lade fram sin proposition om omsättningskatt vid aktieförsäljningar hade man förbisett att svenska aktier inte bara köps av svenskar i Sverige. I all hast fick man tillverka regler för utländska aktieköp – regler som nu kostar landet mera än de tillför. Jag skulle kunna fortsätta att ge sådana exempel men måste av tidsskäl gå vidare.

Har regeringens politik på skatteområdet sålunda präglats av någon form av långsiktighet har det varit en idog jakt på nya skatter och gamla att höja. Skattehöjningsivern har varit så stor att man höjt förmögenhetsskatten två gånger i sträck under samma taxeringsår.

När den socialdemokratiska uppfinningsrikedomen svikit har man valt att på flera områden lägga en skatt ovanpå en annan. Sålunda har man lagt vinstdelningsskatten ovanpå den redan existerande dubbelbeskattningen av aktieutdelningar. Man har lagt fastighetsskatten ovanpå den redan existerande garantibeskattningen av fastigheter.

Den nya fastighetsskatten utgör också ett av flera exempel på en skattepolitik som i flera avseenden varit i total ävsaknad av fördelningspolitisk stringens.

Fastighetsskatten är sålunda en skatt som tas ut utan minsta hänsynstagande till den skattskyldiges bärkraft. Taxeringsvärdet utgör skatteunderlag, inte den skattskyldiges inkomst eller förmögenhet. Skatten utgår oavsett den skattskyldiges försörjningsbörd. Rättare sagt skulle man kunna säga att den faktiskt missgynnar speciellt barnfamiljerna, som ofta bor i villa.

Denna uppfinningsrikedom då det gällt skattes kärpningar och nya skatter har sannerligen inte gjort skattesystemet enklare – tvärtom.

Det står också helt klart att intäkterna av de nya skatterna inte heller kommer att bli de beräknade. Dessa tillkommande skatter minskar i många fall basen för redan tidigare existerande skatter. Detta faktum utgör uppenbarligen också en av förklaringarna till att skattekvoten inte ökar. Detta fenomen ger däremot en klar indikation på att vi nu nått eller i vart fall är mycket nära skattetaket.

Det är också folkpartiets bestämda uppfattning att skattetrycket nu inte får tillåtas att ytterligare öka, även om detta till äventyrs skulle vara möjligt. Denna vår uppfattning grundar sig – vid sidan av all skatteteknik – på uppfattningen att den andel av enskilda medborgares ekonomi som det allmänna bestämmer över inte bör öka. Detta påverkar nämligen den enskildes frihet och valfrihet på ett sätt som inte är förenligt med folkpartiets uppfattning om ett socialliberalt samhällssystem.

Vårt skattetryck – som är världens högsta – tillsammans med marginalskatte-terna utgör numera en betydande komplikation i vårt ekonomiska umgänge med omvärlden. Ett mycket illustrativt exempel på detta hade vi här i kammaren då vi strax före juluppehållet behandlade skattskyldigheten för utländska forskare som arbetar i Sverige. Svenska företag har ju under senare år haft betydande svårigheter att till sig knyta utländska forskare, konsulter och andra nyckelpersoner.

Det provisorium som den socialistiska majoriteten stod bakom löser ju inte på något sätt de problem som är förknippade med detta. Det förslag som antogs innebär dessutom att svenska forskare blir grovt orättvist behandlade och missgynnade i förhållande till sina utländska kolleger.

Regeringen har ju inte minst här i dag betonat tillväxtens betydelse för att man skall kunna ta vårt land ur problemen med obalanserna i ekonomin. Finansministern har också i sina ljusa stunder framhållit behovet av fortsatta marginalsattesänkningar. Likväl tycks det bestående resultatet av den treårsperiod som vi nu är inne i bli att inflationen med ca 5 miljarder försämrar den marginalskatte-reform som antogs.

Den uppfattning om skattepolitiken som statsministern gjorde sig till tolk

för kan jag inte uppfatta på annat sätt än att en frontalkrock inträffat mellan finansministerns och statssekreterare Erik Åsbrinks uppfattning å ena sidan och statsministerns å den andra.

Det är alltid den kloke som ger sig, lärde mig min egen mor när jag växte upp. Hon hade rätt även på den punkten. Tyvärr är det finansministern som fått ge sig i det här fallet.

Den skattepolitik som regeringen fört har alltså varit ryckig, orättvis, tillväxthämmande och i total avsaknad av långsiktighet.

När regeringen nu försämrat skatteuppgörelsen och tycks vara fullständigt låst då det gäller den fortsatta reformeringen av inkomstskattesystemet, är detta en politik – eller kanske snarare en brist på politik – som är mycket negativ för ett industriland av Sveriges typ. Den hindrar oss att effektivt dra nytta av vår industriella potential. Vi har tidigare i motioner från folkpartiet påvisat nödvändigheten av att behandla den målkonflikt som finns mellan kortsiktiga fördelningspolitiska effekter och de mera långsiktiga effekter som jag nyss berörde. Det är beklagligt att regeringen inte förmår att stå emot påtryckningarna från LO utan låter valtaktiska bedömningar bestämma sitt handlande.

Från folkpartiets sida vill vi, som Bengt Westerberg tidigare sagt i debatten, gå vidare med en fortsatt reformering av inkomstskattesystemet. Med tanke på behovet av att även kraftigt nedbringa budgetunderskottet vill vi dock vara försiktiga med att ställa ut löften om långtgående skattesänkningar. Under den kommande treårsperioden bör därför de medel som kan frigöras disponeras för en breddning av det inkomstskikt inom vilket 50 % marginalskatt utgår upp till 200 000 kr. i 1983 års penningvärde. Marginalskattetaket bör också sänkas till 70 % under denna period.

Med hänvisning till den förödande verkan som regeringens oförmåga att effektivt bekämpa inflationen, i kombination med försämringen av inflationskyddet, inneburit vill vi också fullt ut inflationskydda skatteskalorna.

Ju fler inkomsttagare som får sin marginalskatt begränsad till högst 50 %, desto fler blir det som inte längre kommer att beröras av avdragsbegränsningen. Denna förlorar alltså i omfattning och betydelse. Efter det delmål som vi i folkpartiet uppsatt kommer endast några tiotusental inkomsttagare med de allra högsta inkomsterna att beröras av avdragsbegränsningen. De nackdelar som denna obestridligen innebär vid företagsetablering menar vi kan avskaffas genom reformering av företagsbeskattningen, i princip enligt det förslag till staketmodell som företagsskattekommitten framlagt.

I övrigt har vi svårt att inse det berättigade i att människor med de lägsta inkomsterna skall vara med och betala pensionspremier och räntor för de allra högsta inkomsttagarnas konsumtion, vilket blir följden av ett slopande av avdragsbegränsningen.

Kampen mot inflationen är enligt folkpartiets mening ett absolut huvudmål. Skattepolitiken måste därför utformas så att den medverkar till att hålla prisstegringarna nere. Efter det att socialdemokraterna svikit den skatteuppgörelse som man en gång tog i hand på har inflationen markant höjtt skatterna. Det är orimligt att tro – det visar tidigare erfarenheter – att

löntagarna inte kommer att ta hänsyn till skattens inverkan på reallöneutvecklingen.

Genom en fullständig inflationssäkring av skatteskalorna skapas förtroende för regeringens och riksdagens vilja att hålla inflationen i schack. Löneavtal kan då också träffas på rimliga nivåer. Eftersom löneutvecklingen starkt påverkar prisbildningen och därmed inflationen, är ett fullständigt inflationsskydd den kraft som får hjulet att snurra åt rätt håll.

Folkpartiet vill alltså ha fortsatta marginalsattesänkningar, och vi anvisar också medel för detta. Det senare är naturligtvis en avgörande förutsättning för att denna politik skall vinna tilltro. Jag tror dock att det kan finnas skäl att också gå fram i en lugn takt. Att det finns en hel del praktiska problem att klara av har den här treårsperioden lärt oss.

Syftet med marginalsattesänkningen är ju att gjuta olja i systemet, inte att kasta grus i det. Takten bör därför inte vara högre än att arbetsmarknadens parter på olika avtalsområden hänger med i svängarna. Det är ju uppenbart att den etapp vi nu genomfört inneburit påfrestningar när det gäller solidariteten och samarbetet mellan olika löntagarkategorier. Socialdemokraterna orkade uppenbarligen heller inte med att stå för sitt ord när de i regeringsställning konfronterades med verkligheten.

Jag menar därför, herr talman, att folkpartiets förslag till marginalsattesänkningar för den kommande treårsperioden är väl avvägt.

Utöver de av mig nyss nämnda åtgärderna för att lindra marginaleffekterna i skattesystemet vill jag beröra ytterligare några skattefrågor. Beskattningen av kapital och kapitalavkastning inkl. realisationsvinstskatten uppvisar i dag ett nästan osannolikt rörigt mönster. Det är t. o. m. tveksamt om man längre kan se något mönster. Förmögenhetsvärderingen skiljer sig kraftigt mellan exempelvis aktier, som tas upp till marknadsvärdet utan hänsyn till att det är en skatteskuld, fastigheter, som tas upp till taxeringsvärde som utgör 75 % eller mindre av marknadsvärdet, och småföretag som tas upp med 30 % av ett på visst sätt beräknat förmögenhetsvärde. Även realisationsvinstreglerna varierar på liknande sätt mellan olika objekt. Sålunda gäller t. ex. olika regler vid försäljning av villor och bostadsrätter. Beskattningen av kapitalavkastning skiljer sig också kraftigt. Allemanssparande och andra sparformer som finansierar statsupplåningen är gynnsamt behandlade medan t. ex. avkastningen på aktier, utom i allemansfonder, är både dubbel- och trippelbeskattade. Detta regelkomplex har starkt styrande effekter på kapitalmarknaden, men det är osäkert i vilken utsträckning dessa numera är avsedda eller slumpmässiga.

Det är enligt folkpartiets uppfattning angeläget med en omfattande översyn i syfte att ändra reglerna så att större konsekvens skapas och överblick underlättas. Det finns också starka skäl att ånyo se över beskattningen av företag. Företagsskatteberedningen har tagit fram ett utmärkt underlag, som endast torde behövas kompletteras i vissa avseenden. En viktig utgångspunkt bör vara att söka främja kapitalets rörlighet. Det innebär att de inlåsnings effekter som f. n. finns bör minskas och utdelning av vinster underlättas. Som ett led häri bör dubbelbeskattningen på utdelningsinkoms-

ter elimineras. I avvaktan på en sådan reform bör dubbelbeskattningen lindras genom att en särskild skattereduktion införs. En sådan infördes 1980 av den dåvarande borgerliga regeringen men har tagits bort av socialdemokraterna. Den bör, menar vi, åter införas.

Beskattningen av arbetande kapital i mindre företag utgör ofta ett betydande problem för företagarna. De tvingas på grund av kombinationen av höga förmögenhetsskatter och höga marginalskafter att ta ut betydande belopp ur företaget bara för att kunna betala en till beloppet mindre omfattande förmögenhetsskatt. Dessa medel skulle i många fall göra långt större nytta om de stannade kvar i företaget. Vi föreslår därför att beskattningen av arbetande kapital i sådana företag slopas.

Till sist, herr talmän, ett par ord om Stig Josefsons inlägg då det gäller livsmedelssubventionerna. Folkpartiet vill under en treårsperiod ta bort de sista resterna av livsmedelssubventionerna, som numera utgår bara till mjölk. De 3 miljarder – 1 miljard varje år – som vi på detta sätt kan få in till statskassan vill vi använda för att bygga ut barnstödet. Barnfamiljerna kommer alltså att få alla dessa pengar till sitt förfogande. Låt mig därför, Stig Josefson, slippa höra att barnfamiljerna inte kommer att ha råd att köpa mjölk efter den reform som vi föreslår.

Anf. 54 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan inte säga annat än att det är ett egendomligt sätt att stödja en grupp i samhället genom att belasta livsmedlen med en ännu högre skatt.

Kjell Johansson talar ofta om att sänka marginalskafterna och skattetrycket. Här är han beredd att medverka till att skatten på de mest nödvändiga livsmedlen skall stiga automatiskt med hänsyn till inflationen. Detta ställningstagande förvånar mig.

Anf. 55 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är här fråga om att avskaffa subventioner som har utgått på livsmedel. Jag kan i detta sammanhang säga att Stig Josefson faktiskt gjorde mig något förvånad, när han igen förde fram tanken på en differentierad moms på livsmedel. Jag frågar mig vilka intressen som egentligen ligger bakom detta.

Stig Josefson satt själv med i den utredning som på ett övertygande sätt visade att man inte kan ge barnfamiljerna någon hjälp genom att avskaffa eller differentiera moms på livsmedel. Däremot kan man ställa till ett oerhört trassel i det svenska skattesystemet och skapa möjligheter för ett omfattande missbruk av en differentierad moms. Detta har Stig Josefson själv varit med om att utreda så sent som för ca ett år sedan. Nu för han helt plötsligt fram tanken på en differentierad moms. Det är ytterligt förvånande.

Anf. 56 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Om Kjell Johansson hade lyssnat på vad jag sade, hade han hört mig framhålla att en differentierad moms är ett väsentligt mycket sämre

alternativ än att ha kvar den återbetalning av moms som Sveriges riksdag har varit enig om under ett tiotal år. Det handlar inte om subventioner i den meningen att man skall gynna jordbruket, utan frågan är om det kan vara riktigt att ta ut en skatt på de mest nödvändiga livsmedlen.

Om Kjell Johansson studerar hur mycket momsen på mat har stigit under en tioårsperiod finner han en skrämmande utveckling. Vi kan titta på den senaste jordbruksuppgörelsen. Staten är den som tar hem den största delen av den kostnadsökning som jordbruksuppgörelsen innebär. När man ser detta framför sig måste man ställa frågan om det är rimligt att ta bort den bit av återbetalningen av moms som vi har kvar.

Jag har inte ändrat uppfattning sedan utredningen. Men i utredningen var vi medvetna om att om vi ville ta bort en del av momsens fördyrande inverkan på baslivsmedlens priser var det system som vi i dag har ett bra system. Det är detta som jag först och främst vill ha kvar.

Anf. 57 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Kontentan av det Stig Josefson säger kan inte vara annat än att han vill bygga ut livsmedelssubventionerna ytterligare, eftersom de mjölksubventioner som i dag finns inte har förhindrat den utveckling som Stig Josefson talade om då det gäller beskattningen av livsmedel. Vi vill inte vara med om att på nytt införa subventioner.

Barnfamiljerna är den grupp i samhället som har det besvärligast. Vi har gjort en hel del för att hjälpa barnfamiljerna, men i det läge som nu råder ser vi från folkpartiets sida ingen annan möjlig finansieringsväg än att de som inte har några barn eller som har vuxna barn får vara med och hjälpa barnfamiljerna under den tid dessa har småbarn. Det är innebörden i vårt förslag.

Talmannen anmälde att Stig Josefson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 58 STURE PALM (s):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den uppgörelse som folkpartiet och centern har i den här frågan. Vi kommer att få höra mera av detta under årets riksmöte, gissar jag.

Till att börja med skall jag begränsa mig till att notera att årets budgetproposition på det hela taget har fått ett positivt mottagande. För egen del delar jag i hög grad denna bedömning, men kommer i egenskap av ordförande för riksdagens revisorer att uppehålla mig vid ett par skattefrågor som just nu är av speciellt intresse för revisionen.

Finansministern redovisar i budgetpropositionen vissa åtgärder som avses leda till ett bättre fungerande skattesystem. Det utlovas att detta arbete skall bedrivas med stor skyndsamhet.

De planerade åtgärderna ligger väl i linje med revisorernas aktivitet på detta område. Vid den granskning av exekutionsväsendet som revisorerna ganska nyligen utfört underströks behovet av ett bättre beskattningsförfaran-

de. Detta utgör förutsättningen för att en effektivare verksamhet på in drivningssidan skall kunna uppnås. Skatteutskottet delade i sitt betänkande över revisorernas förslag vår uppfattning.

Utskottet underströk också betydelsen av att skatteförvaltningen blir effektivare. Nu vet vi att arbetet med dessa uppgifter pågår inom flera utredningar. Mot denna bakgrund fick riksdagsrevisorerna stöd av skatteutskottet, som uttalade att den omdiskuterade frågan om en ny organisation på kronofogdesidan bör anstå i avvaktan på dessa utredningar.

Finansministern har anmält att han nu planerar verksamheten enligt dessa riktlinjer. Riksskatteverket har dessutom fått i uppdrag att omfördela anslag till de mest resurssvaga myndigheterna.

I det förslag som jag hänvisat till förordade revisorerna också att regeringen för riksdagen skulle framlägga en principplan för organisationen inom beskattningsområdet innan de särskilda ändringsförslagen presenteras.

Jag beklagar att skatteutskottet inte tog upp detta i sitt betänkande. Hade det skett, skulle riksdagen ha fått möjlighet att debattera den frågan när riksdagen i höstas tog ställning till förslaget i övrigt. Därför finns det heller inget sagt om detta i årets budgetproposition.

Detta är från revisorernas synpunkt beklagligt, särskilt med hänsyn till revisionens uppgift att för riksdagens räkning bevaka frågor av mera väsentlig betydelse för den förvaltningsekonomiska utvecklingen.

Att finna den bästa formen för diskussion i dessa frågor tycks emellertid vara svårt, och jag återkommer till detta problem.

Så till den andra skattefrågan.

Riksdagens revisorer har under senare tid också ägnat stort intresse åt de multinationella företagens skatteförhållanden.

Redan 1970 års riksdag beslöt att regeringen skulle genomföra en utredning om de multinationella företagens skatteförhållanden. Ingenting har skett, förutom att frågan berörts i företagsskatteberedningens slutbetänkande. Någon slutlig återredovisning till riksdagen har inte gjorts av någon regering efter 1970.

De uteblivna åtgärderna på detta område från regeringarnas sida under åren 1970–1982 är minst sagt uppseendeväckande. Regeringarnas passivitet resulterade i att riksdagens skatteutskott begärde att riksdagens revisorer skulle göra en översiktlig kartläggning av denna fråga.

Så har nu skett, och samtidigt med att årets budgetproposition för några veckor sedan delgavs ledamöterna distribuerades också revisorernas ganska omfattande material i detta ärende. Det har beteckningen: Förslag 1984/85:9.

Frågan ligger f. n. hos skatteutskottet. Vår uppfattning är att en översyn av de multinationella företagens beskattning snarast bör genomföras.

Revisorerna är eniga i denna uppfattning, och jag hoppas att denna enighet kommer att stå sig genom såväl skatteutskottets som kammarens fortsatta behandling.

De uppgifter som tagits fram i vårt utredningsarbete är av stort allmänt intresse.

Undersökningen visar bl. a. att år 1978 var de svenska multinationella företagens andel ca 48 % och de utländska företagens andel 6 % av den samlade industrisysselsättningen i Sverige. Det betyder att över hälften av industrisysselsättningen i Sverige hänförs till internationella företag. Den totala koncernomsättningen för enbart de svenska multinationella företagen var åren omkring 1978 uppe i 142 560 milj. kr.

Detta visar med stor tydlighet hur viktigt det är att dessa bolags beskattning blir grundligt belyst. Det borde vara en självklarhet att de multinationella företagen underkastas samma beskattning som de svenska bolagen.

Vi bör få bättre garantier för att bolag vilka bedriver verksamhet såväl inom landet som utomlands inte kan tillskansa sig skatteförmåner som på ett orättvist sätt snedvrider konkurrensförhållandena.

Revisorernas kartläggning visar att det finns behov av en översyn av rättsområdet. Därför bör också en sådan översyn ske skyndsamt.

De åtgärder som kan komma i fråga omfattar såväl de materiella skattereglerna om bl. a. företagens interna prissättning som processuella bevisregler och förbättrad skattekontroll.

Herr talman! Som jag tidigare sagt finner jag det mycket anmärkningsvärt att riksdagen skall behöva vänta ända upp till 13 år för att få en konkret redogörelse från åtminstone någon av de regeringar som under alla dessa år har avlöst varandra i kanslihuset. Detta handlar ändå om en fråga där ett riksdagsbeslut inte effektuerats.

I sak hoppas jag att skatteutskottet, som har detta ärende på sitt bord, nu vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att rätta till dessa förhållanden. Revisorernas granskning visar bl. a. hur angeläget det är att få fram såväl nya regler om hur skatt skall bestämmas som bättre anpassade bestämmelser från taxeringsprocessuell synpunkt. Även på skattekontrollens område är det nödvändigt att vidta åtgärder.

De ärenden som jag nu berört visar de nya samarbetsformerna mellan riksdagens revisorer och utskotten, som riksdagen beslutat om. Beslutet grundas på den s. k. arbetsformsutredningens förslag, och det har inneburit klara förbättringar.

Av speciellt värde är den nära kontakt som etablerats mellan riksdagens revisorer och riksdagens olika sakutskott. Utskotten initierar i hög grad nya granskningsärenden, som efter revisorernas granskning slutbehandlas av resp. utskott innan de underställs riksdagen för beslut.

På detta sätt har revisorernas granskningsarbete vitaliserats, och riksdagen har i ett flertal fall fått bättre beslutsunderlag.

Resultatet av denna omläggning har medfört att revisorernas arbetsuppgifter ökat.

Många gånger måste vi beklaga att revisorerna saknar tillräckliga resurser för att snabbt följa upp de olika förslagen till granskning. En förstärkning av resurserna är därför nödvändig, om revisorerna skall kunna ge riksdagen bättre stöd. Detta kan ske – förutom genom ökad tillgång på konsultmedel – genom att kansliresurserna kompletteras med utredningsinsatser, som ställs

till förfogande av riksrevisionsverket och statskontoret.

Den roll som riksdagens revisorer skall spela har hittills i mycket ringa utsträckning varit före i det grundlagsarbete som bedrivits i olika omgångar. Som exempel kan nämnas att det nu gällande regelsystemet för revisionens arbete har tillkommit genom vårt eget initiativ.

Sedan en tid arbetar nu folkstyrelsekommittén, som skall utreda möjligheterna att förbättra medborgarnas inflytande och stärka riksdagens ställning i olika hänseenden.

Med hänsyn till de senaste årens författningsarbete, som pågått i vårt land, är det överraskande i hur ringa grad riksdagens kontrollfunktioner uppmärksamats. Många frågeställningar kan nämligen resas med utgångspunkt i dessa funktioner.

Från konstitutionella synpunkter kan det sättas i fråga om inte ansvaret för den statliga kontrollen av förvaltningen i högre grad än nu bör ligga på riksdagen. Denna fråga har fått en särskild aktualitet med tillkomsten av den nya grundlagen, som bygger på en ökad folksuveränitet. I många länder är detta också en huvudprincip.

Det kan vidare noteras att konstitutionsutskottets och revisorernas arbetsområden ofta berör varandra. JO och revisorerna kan i vissa fall behandla samma frågeställningar.

Det kan också ifrågasättas om inte vid riksdagsbehandlingen av övergripande organisationsfrågor inom statsförvaltningen, exempelvis de nu nämnda på beskattningsområdet, dessa alltid skulle beredas av finansutskottet, även om resp. fackutskott fattar det slutliga beslutet.

Herr talman! Med det anförda vill jag understryka hur angeläget det är att riksdagens kontrollmakt fungerar på ett tillfredsställande sätt och att den frågan blir föremål för folkstyrelsekommitténs arbete.

Från mina utgångspunkter vill jag särskilt betona erfarenheterna av och förväntningarna på riksdagsrevisorernas verksamhet och att den blir föremål för uppmärksamhet och förslag. Vi borde ha ett gemensamt intresse av att åstadkomma förbättringar av denna kontrollmakt, och som ett led i det får kammaren se den gemensamma motion som revisionens presidium har avlämnat till årets riksmöte.

Anf. 59 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag har viss förståelse för Sture Palms förvåning över att det har gått 13 år utan att de multinationella företagens skatteförhållanden belysts. Den kritiken bör väl emellertid Sture Palm i första hand rikta mot sin egen regering, som har det yttersta ansvaret i dessa dagar. Vi i skatteutskottet har från den borgerliga sidan tagit emot förslagen och lyssnat på vad Sture Palm har sagt.

Här finns representanter för alla de tre borgerliga partierna i skatteutskottet. Men i dag, när vi debatterar skatterna – som utgör 222 000 miljoner av statens inkomster – konstaterar jag med förvåning och bestörtning att ingen enda av skatteutskottets åtta ordinarie ledamöter eller åtta suppleanter från socialdemokraterna finns närvarande.

Jag föreslår att Sture Palm talar om för sina partivänner i skatteutskottet vad han har framfört här. Jag är alltså ytterst förvånad över att man så nonchalerar den skattedebatt som vi nu har i kammaren att man inte ens behagar sitta och lyssna – man är inte upptagen på talarlistan och bryr sig inte ens om att lyssna på debatten. Det är förvånande.

Anf. 60 STURE PALM (s) replik:

Herr talman! Min avsikt var närmast att signalera det omfattande arbete som gjorts inom revisionen. Vi har haft en hel del sakkunniga från riksskatteverket och från andra håll, och vårt betänkande är på ett par hundra sidor. Det är väsentligt att ägna det arbetet uppmärksamhet – betänkandet kom lätt bort i samband med att budgetpropositionen distribuerades.

Beträffande återredovisningen från regeringens sida till riksdagen har det skett en förbättring. Vi har fått en återredovisning från regeringen i november 1984 som är omnämnd i vårt betänkande. Det har alltså skett en förbättring på den punkten.

Men i stort gäller att det har hänt praktiskt taget ingenting på dessa 13 år.

Anf. 61 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag skulle bara vilja fråga Sture Palm om han delar min uppfattning att det är egendomligt att en skattedebatt förs här i kammaren utan att någon av de 16 ledamöterna resp. suppleanterna från det socialdemokratiska partiet i skatteutskottet är närvarande.

Anf. 62 STURE PALM (s) replik:

Herr talman! Jag tillhör inte skatteutskottet, så jag sköter inte i detta fall de disciplinära insatser som var och en gör i sitt utskott. Men i det utskott jag tillhör ser vi till att ha våra ledamöter närvarande i kammaren när våra ärenden debatteras.

Anf. 63 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det har i den här allmänpolitiska debatten varit populärt, bortsett från de borgerliga partiledarnas debatt om de säkerhetspolitiska aspekterna, att tala om marginalskattesänkningar. De båda högerpolitiska partiledarna Ulf Adelsohn och Bengt Westerberg lovade i förmiddags, i sann opportunistisk anda, att sänka marginalskatterna till 40 %.

Vad detta innebär för de lönearbetande, de med årsinkomster runt 80 000 kr., är inte speciellt mycket. Däremot innebär det stora skattelättnader för dem med höga inkomster, oavsett om de har höga befattningar inom den offentliga eller den privata sektorn, eller om de har höga arbetsfria inkomster.

Med utgångspunkt i dessa debatterande höginkomsttagares populistiska skatteuttalanden har jag dristat mig till att räkna ut vad detta förslag skulle innebära för två inkomsttagargrupper.

Industriarbetaren från stålverket i Luleå, industriarbetaren i Borlänge,

verkstadsarbetaren på Saab-Scania i Södertälje eller byggnadsarbetaren som jobbar med att bygga om gamla kåkar här i Stockholm skulle få en sänkning av skatten med omkring 1 000 kr. per år. Den deltidsarbetande kvinnan, hon som ni högerpolitiker vill skall stanna i hemmet och inte efterfråga en plats i arbetslivet, skulle inte få ett enda öres skattesänkning enligt ert förslag.

Dessa exempel på skatteminskningar skall ställas mot de skatteminskningar som ni föreslår på högre inkomster. exempelvis Bengt Westerbergs och Ulf Adelsonhs egna löner som riksdagsledamöter. I dessa lönelägen skulle förtjänsten bli uppemot 20 000 kr. i form av lägre skatt. Förtjänsten blir ännu större ju högre upp i inkomstskikten man kommer. Jag tar den ene av de två högerpolitiska ledarna, Bengt Westerberg, på orden när han i sitt huvudanförande i förmiddags sade "att man skall sänka marginalskatterna i de inkomstlägen där effekterna är som högst".

Det är i klarspråk vad en högerpolitisk skattereform skulle komma att innebära. Den innebär skattesänkningar för överklassen, för dem med riktigt höga inkomster och för dem med inkomster av spekulationsvinster. Det är vad de lönearbetande har att se fram emot vid ett eventuellt regimskifte i höst.

Dessa skattesänkaridéer från de borgerliga partierna har emellertid också en annan sida. Samtidigt som staten genom dessa skatteoperationer fräntas en mycket stor del av sina inkomster, kommer också som ett brev på posten en motsvarande social nedrustning. Utgångspunkten för skattesänkningarna är att visa att staten inte har medel att betala sociala förmåner till dem som har det sämst ställt. Bl. a. föreslår ni ju att ersättningen vid sjukdom skall dras ned så att de som inte har avtal om sjuklön, dvs. arbetare i den privata industrin och tjänstesektorn, får svårt att leva på en dräglig nivå. Det är bara en av effekterna av denna högerpolitik.

Slutpunkten, herr talman, i denna högerstrategi är att tvinga fram en privatisering av stora delar av den sociala och kulturella service som i dag kan utnyttjas av de många människorna enbart därför att den sker via den gemensamma sektorn. Det är en ofärdens politik som de borgerliga drar upp med sitt skönmålande och förrådiska lockande med skattesänkningar. Ni föreslår inte en rättvis fördelningspolitik, utan ni förordar en fattigdomspolitik.

Herr talman! Det finns skäl att i denna debatt också kommentera den socialdemokratiska skattepolitiken. Till stor del har socialdemokraterna i ett tidigare skede varit överens med de borgerliga om denna skattepolitik. Därför är nu en marginalskattesänkning genomförd, vilken mest gynnar dem med höga inkomster. Ju högre inkomsterna är, desto större blir skattesänkningen.

På samma sätt finns det skäl att anklaga socialdemokratin för att inte med kraft vilja beskatta de enormt stora förmögenheter som återfinns hos en del kapitalstarka individer och bolag här i landet.

Jag åsyftar den stora förmögenhetsöverföring som har ägt rum under de senaste årtiondena från hushållens och den offentliga sektorns förmögenheter till stora kapitalägare, finansbolag, banker etc. samt till utländska

investerare och långivare. Här rör det sig om många hundratals miljarder kronor. Enbart genom inflationen har omkring 100 miljarder kronor omfördelats från vanligt folk till kapitalister och storfinans under tiden 1976–1982.

Det är framför allt dessa företaget som måste förhindras, och förhållandena måste återställas. Därför har också vänsterpartiet kommunisterna föreslagit att en engångsskatt på stora förmögenheter skall tas ut, som i ett första skede skulle ge ca 6 miljarder i skatt – inkomst till staten – och därefter en högre förmögenhetsskatt än vad som nu är fallet och som årligen skulle inbringa ca 2,5 miljarder mer än nu gällande förmögenhetsbeskattning.

Men, herr talman, även en kraftig begränsning av avdragen måste göras för att skattesystemet skall kunna ge utjämnande effekter. Som systemet nu fungerar innebär det att höginkomsttagare i stor utsträckning minskar sina skatter genom omfattande avdrag. De som har tillräckligt höga inkomster, och därigenom kan tjäna riktigt mycket genom utnyttjande av avdrag, skatteplanerar oftast – och minskar därigenom sina inkomster så mycket att de inte betalar mer i skatt, i procent räknat, än vanliga inkomsttagare som inte har några avdrag att göra. Därför har också vänsterpartiet kommunisterna föreslagit att avdragen för räntor, s. k. underskottsavdrag, inte skall godkännas såvitt de inte avser underskott för egnahemsboende. Men även här måste det finnas begränsningar, som innebär att ett lyxboende inte subventioneras genom skatteavdrag, som i sin tur belastar alla andra skattebetalare.

På sikt måste dock ett annat system byggas upp, som i huvudsak avlöser den nuvarande beskattningen av arbetsinkomster. En produktionskatt är ett sådant sätt att avlösa skatterna på inkomst av arbete. Endast en mindre del av inkomstbeskattningen behöver finnas kvar för att jämna ut de inkomstskillnader som sannolikt kommer att finnas efter en produktionsbeskattnings genomförande.

Herr talman! Det har under en tid också debatterats hur stora skillnaderna är mellan olika kommuner i skilda delar av landet. På skattesidan skiljer det mer än 8 kr., då inberäknat landstingsskatt och en inomregional skatteutjämning för Stockholms län. Det verkliga förhållandet, dvs. skillnaden mellan högst och lägst beträffande kommunerna, är över 10 kr. i kommunal skatt per intjänad hundralapp. Det är en stor skillnad, som ytterligare förvärras av att de kommuner som har höga kommunala skatter som regel även har stora skulder, som på sikt också måste betalas. Det är de kommuner som i tätorterna har tagit ett socialt ansvar för att bygga bostäder för de behövande. Det är kommuner i glesbygder, där bl. a. utflyttning av industrier och människor orsakat minskade inkomster, och det är kommuner i glesbygd som genom befolkningssammansättningen har låg skattekraft. Dessa kommuner har, i motsats till de rika kommunerna, oftast också en kommunal service på lägre nivå för de efterfrågande kommuninnevärnarna på grund av att sammansättningen oftast blir sådan att det finns en högre grad av social efterfrågan i dessa kommuner.

Denna ojämlikhet accepterar inte vänsterpartiet kommunisterna, utan vi

återkommer även i år med kravet på en enhetlig skatt för stat och kommun, lika oavsett i vilken kommun man är bosatt. Detta skall ge en reell utjämning av både kommunalskatterna och, i den andra änden, den kommunala servicen.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har när det gäller den ekonomiska politiken till årets riksmöte föreslagit åtgärder som på längre sikt än ett budgetår skulle innebära skärpningar av skatteregler för rika och höginkomsttagare etc. i storleksordningen 15–20 miljarder kronor. Detta skulle ge utrymme för att bl. a. slopa moms på mat, en åtgärd som barnfamiljerna liksom de lönearbetande skulle ha verklig nytta av. Det skulle också innebära en omfördelning av förmögenheterna och påverka den förmögenhetsöverflyttning som har ägt rum under de senaste åren.

Anf. 64 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag begärde replik bara för att rätta till en felaktighet i Tommy Franzéns anförande. Han sade att Bengt Westerberg här i dag skulle ha lovat att sänka marginalskatten till 40 000. Bengt Westerberg uttryckte målsättningen att vi skall komma dit. Däremot lovade han att kommer vi i regeringsställning skall vi sänka marginalskatten till 50 % för inkomster upp till 200 000 i 1983 års penningvärde.

Tommy Franzén kunde ha besparat sig det huvudbry som han har haft när han har räknat på hur detta kommer att utfalla. Enligt folkpartiets mening är det här fråga om en anpassning som skall ske under en lång tidsperiod, sannolikt ca tio år. Vi har fullt förtroende för att arbetsmarknadens parter under den tiden skall hinna att genom löneförhandlingar anpassa lönerna till vad de tycker är riktigt för olika insatser i samhället. Man kan alltså, Tommy Franzén, inte utgå från några statiska förhållanden och göra en sådan beräkning. Det är inte bara skatten det gäller utan också lönerna för olika grupper i samhället. Det finns förvisso möjligheter att anpassa dem så att man får till stånd rimliga och rättvisa ekonomiska förhållanden också i framtiden.

Anf. 65 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Bengt Westerberg utlovade skattesänkningar ned till 40 % och inte till 40 000, som Kjell Johansson sade – jag gissar att det var en felsägning. Men det var de facto vad han gjorde. Och det som i sammanhanget är intressant är att statens inkomster vid sådana operationer kommer att minska så radikalt att man på utgiftssidan inte får någonting över till de sociala förmåner och även kulturella nyttigheter som vi i dag har. Det är den politiken vi från vpk angriper. Det finns inget skäl i världen, anser vi, att nu sänka marginalskatterna till 40 %, som både Westerberg och Adelson i dag talat om – det ger inga pengar till vanliga jobbare, men det ger stora skattesänkningar till höginkomsttagarna. Däremot orsakar det vanliga inkomsttagare, arbetare, problem när det gäller att få bostadsstöd och olika typer av subventioner, som trots allt behövs för att man skall kunna leva i detta kapitalistiska samhälle.

Anf. 66 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det var en felsägning om jag sade 40 000 – 40 % skall det vara.

Jag vill än en gång säga till Tommy Franzén att det inte bara är fråga om skatten – det är faktiskt också fråga om hur bruttolönerna ser ut. Därför stämmer inte den uträkning som Tommy Franzén gjort.

Anf. 67 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Vi kan naturligtvis tvista om uträkningen, men den är gjord på grundval av de uttalanden Westerberg har gjort från talarstolen i dag. Icke förty kvarstår problemet – jag förstår att han inte vill ta upp det till debatt. Kjell Johansson – att det inte blir några medel kvar i statskassan för att hjälpa de människor som har det dåligt i samhället.

Anf. 68 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! När jag försökte fundera ut en förklaring till de borgerliga företrädarnas beteende vid olika tillfällen i dagens debatt, föll tankarna slutligen på ett uttalande av förre moderatledaren Gösta Bohman i en intervju i Pockettidningen R. Där säger Gösta Bohman bl. a. följande:

”Ett regeringspartis uppgift är att sitta kvar vid makten så länge som möjligt. Ett oppositionspartis uppgift är att komma till makten så fort som möjligt. När man har okunniga väljare, vilket vi har i Sverige, så tvingas man förenkla sitt budskap så till den milda grad. Detta gör att vi tvingas föra ett resonemang, som ibland överskrider sanningens gräns. Hade vi kunniga väljare som visste vad det var fråga om, skulle vi aldrig kunna hålla på som vi gör.”

Detta är alltså sagt av förre moderatledaren Gösta Bohman och utgör en alldeles utomordentlig illustration till de borgerliga anförandena i dagens diskussion.

Det har varit en sällsam dag. Efter att ha avlyssnat de ändlösa, entoniga och enformiga borgerliga jeremiaderna kan man verkligen fråga sig om svenska folket är uppskattat efter förtjänst. Det var om skatter jag skulle tala.

”Till flydda tider återgår
min tanke än så gärna,
mig vinkar från förflutna år
så mången vänlig stjärna.”

Så skaldar Johan Ludvig Runeberg i inledningsstroforna till titeldikten i Fänrik Ståls sägner. Och den vänliga stjärna som vinkar till oss från det förflutna året 1968 är Tage Danielsson. I en liten tankvärd betraktelse beskriver Tage Danielsson den tidens moderata skattepolitik. Han sammanfattar så här:

”Direktör Hugo Lindgren i Lindgrens Plåtslageri AB måste få sin skatt sänkt med några tusen kronor. Annars kan han inte bereda plåtslagare Erik Karlsson arbete. Det måste löna sej för direktör Hugo Lindgren att arbeta, annars får han ingen lust att utföra allt det arbete som det innebär att ha

plåtslagare Erik Karlsson anställd. Plåtslagare Erik Karlssons skattelättnad blir däremot nästan ingen. För honom lönar det sej nämligen ändå att arbeta, eftersom han, om direktör Hugo Lindgren inte finge någon skattelättnad, skulle bli friställd. Dessutom måste vi som bekant ha ett starkare försvar, och det kostar pengar, så för plåtslagare Erik Karlsson kan det tyvärr inte bli fråga om någon nämnvärd skattelindring. Om däremot direktör Hugo Lindgren får skatten sänkt, så ökas hans lust att tillverka plåt för försvaret, vilket är bra och demokratiskt. Därmed försvaras ju nämligen även plåtslagare Erik Karlsson mot anfall från öster.”

Ja, herr talman, den här Danielssonska betraktelsen från år 1968 ser ut att hålla inte bara som en sammanfattning av moderat skattepolitik år 1984 utan också som en mycket anslående beskrivning av dagens borgerliga debatt i den här kammaren.

Och skulle plåtslagare Karlsson dessutom drabbas av ödet att bli sjuk eller arbetslös under en borgerlig regering, kommer han och 10 000-tals andra svenskar att få sälla sig till de socialhjälpstagare som moderaterna tidigare i dag, bl. a. via sin partiledare, har beskärmat sig över.

Enligt moderat skattefilosofi är marginalskatterna vårt allt överskuggande skatteproblem. Denna myt omhuldas också av den s. k. Rödancjlikan-kampanjen, som för obeskattade medel sprider en i långa stycken förljugen skattepropaganda till hushållen i den glättade broschyren ”Dags att reagera”. ”Hälften kvar”, lyder det käcka fältropet.

Och liksom i vad gäller mittenpartierna så har kampanjmakarna i näringslivets politiska täckorganisationer blivit bönhörda. 90 % av löntagarna kommer inte att ha en marginalskatt överstigande 50 %, när skattereformen nu genomförts.

Men visst är det dags att reagera. Reaktionen bör då gälla de verkliga orättvisorna i skattesystemet, de alltför många kryphål som gynnar s. k. skatteplanering och skatteflykt och den orättvisa fördelningen av skatt mellan kapital och arbete.

”Den som väljer att kalla Sverige för ett skatteparadis riskerar att inte bli tagen på allvar. Icke desto mindre är Sverige faktiskt i ett avseende ett verkligt skatteparadis. Detta gäller inkomstbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar.”

Den som uttrycker denna synbarligen paradoxala uppfattning är professor i handelsrätt vid Lunds universitet, Göran Grosskopf. Han gör det i en utomordentligt välskriven och upplysande uppsats i skriften Lundaforskare föreläser, nr 16. Grosskopf har studerat det faktiska skatteuttaget i förhållande till företagets ”verkliga vinst” och funnit att detta är mycket lågt. Under särskilt goda år har skatteuttaget inte varit mer än ca 10 % av den verkliga vinsten.

Lundaforskaren konstaterar vidare att vinstdelningsskatten är ett utomordentligt instrument, som dock bör samordnas med den statliga inkomstskatten till *en* skatt. Samtidigt med en samordning till *en* skattebas förordar Grosskopf ett ökat skatteuttag i företaget.

När moderaterna ensidigt förordar sänkta marginalskatter och lättnader i

beskattningen av t. ex. arv och förmögenheter, står de i själva verket ganska ensamma. Förvisso finns det andra som i och för sig vill minska marginalskattorna, men när t. ex. professorn i finansrätt vid Stockholms universitet Gustaf Lindencrona gör ett uppmärksammat skatteutspel, kombinerar han marginalskattesänkingskravet med förslag om begränsningar av avdragsrätten. Moderaterna vill gå motsatta vägen och avskaffa de avdragsbegränsningar som en bred majoritet i riksdagen ställt sig bakom.

Knut Wachtmeister beskärade sig över det som – alltid med en suck – kallas för skattetrycket. Om jag uppfattade honom rätt, drog han upp riktlinjerna för en moderat skattepolitik som skulle gå ut på bl. a. att sänka skattetrycket i förhållande till bruttonationalprodukten med 1 % per år.

Nu har ju moderaterna haft möjlighet att i praktiken bevisa att de kan sänka skattetrycket, men i själva verket steg skattebelastningen från 48,4 till 50,1 % av bruttonationalprodukten under de borgerliga regeringsåren. Därefter har skattetrycket, fortfarande mätt som andel av BNP, sjunkit från 50,1 till ungefär 49,4 %. Det finns på den här punkten verklig anledning att ifrågasätta trovärdigheten i det moderata budskapet.

Som bl. a. TCO påpekat, måste ett bättre fungerande skattesystem i större utsträckning än vad som är fallet i dag vila på en bredare bas. En generell s. k. produktionsfaktorsskatt, proms, är ett exempel på en bredbasig skatt, som dessutom beskattar produktionsfaktorerna arbete och kapital lika. Därmed uppnås också den fördelen att skattesystemet inte snedvrider konkurrensen mellan olika verksamheter beroende på om de kräver särskilt stora insatser av arbetskraft eller kapital.

Det är därför viktigt att regeringen arbetar vidare med de tankar som låg bakom den ursprungliga idén till den s. k. promsen. Ett betydelsefullt steg på vägen mot en sådan bredare skattebas var att höja den effektiva skattesatsen i företagen genom att begränsa lagernedskrivningen med 10 % jämfört med tidigare. Ytterligare reformer på denna väg måste snarast följa.

Avslutningsvis skulle jag vilja peka på några andra områden där skattereformer är högt påkallade:

1. Lagen mot skatteflykt måste ses över. Den har i sin nuvarande utformning visat sig vara ett mycket bristfälligt instrument för att i rimlig utsträckning nedbringa antalet skatteundraganden.
2. Beskattningen av realisationsvinster på aktier måste skärpas. Dagens liberala beskattningsregler vid försäljning av aktier uppfyller knappast de krav man har rätt att ställa på en rättvis fördelning av nödvändiga ekonomiska uppoffringar.
3. Dagens mervärdeskatteregler för kommuner är otidsenliga och måste snarast anpassas till rådande fördelning av arbetskostnader och material inom den totala anläggningskostnaden. Med den s. k. 20-procentsregel som fortfarande gäller blir det även på strikt företagsekonomiska grunder ofta dyrare för kommunerna att göra arbetet i egen regi än att lämna ut detsamma till privata entreprenörer.
4. En översyn av beskattningsreglerna för stiftelser måste skyndsamt komma till stånd. För s. k. allmännyttiga stiftelser gäller skattefrihet om man

använder minst 80 % av avkastningen under en femårsperiod till allmännyttiga ändamål eller som det heter "högt kvalificerat behjärtansvärt syfte". Tolkningen av vad som är allmännyttigt och behjärtansvärt är dock långt ifrån enhetlig. Det kan röra sig om vetenskaplig forskning, främjande av barns och ungdoms vård och fostran i Brunby församling, utbildning till fattiga men begåvade ynglingar från Gotland eller rätt till underskottsavdrag för Stiftelsen Fattiga ädlingar (Pauvres honteux).

Det kan i detta sammanhang vara intressant att jämföra anonyma stiftelser – ca 51 000 till antalet –, som förvaltar uppskattningsvis 50 miljarder kronor och är mer eller mindre avskärmade från insyn och ofta särskilt gynnade ur beskattningssynpunkt, med löntagarfonder. De senare är demokratiska organ, omgärdade med klara förhållningsregler och restriktioner. Fullt utbyggda kommer löntagarfonderna att 1990 förvalta 14 miljarder kronor. Det är mindre än en tredjedel av vad de ofta insynsskyddade stiftelserna förvaltade 1979 – och detta utan hänsyn till penningvärdets försämring, vilket gör att skillnaden i verkligheten blir ännu större.

Herr talman! Om sådana här rättvisefrågor har vi hittills inte hört någonting från de borgerliga partiernas företrädare i dagens debatt. Måhända är det en alltför from förhoppning att vi får göra det i den fortsatta debatten.

Anf. 69 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand har många strängar på sin lyra. Han är ledamot av utrikesutskottet och suppleant i lagutskottet, och nu kastar han sig med förtjusning in i skattdebatten. Jag förstår honom, jag förstår att han tycker det är genant att ingen av hans partivänner går upp och diskuterar skatter, när det finns 16 stycket att välja mellan.

Bengt Silfverstrand har också ett brett register när det gäller litteratur. Han citerar allt från Pockettidningen R över Fänrik Ståls sägner till Tage Danielsson. Det var väl ett försök till lustighet när han talade om att Dags att reagera innehöll ett fältrop: det framgick inte hur han stavade det, men jag förmodar att det är med -eldt. Vi behöver nämligen lägre skatter.

Sedan ondgjorde sig Bengt Silfverstrand över att vi håller fast vid vårt krav på att avdragsbegränsningarna skall avskaffas. Det är riktigt, men vi vill samtidigt väcka till liv den utredning som fanns tidigare och som skulle se över icke önskvärda resultat av denna avdragsrätt. Det har inte skett, men den bör alltså återuppväckas.

Vidare försöker Bengt Silfverstrand inbilla kammaren att skattetrycket ökade under de borgerliga regeringsåren men har minskat under de två senaste socialdemokratiska åren. Jag tror inte att Bengt Silfverstrand kan övertyga svenska folket om det, när vi tidigare i dag har fått höra att 75 skatter har höjts med sammanlagt 30 miljarder kronor. Faktum är att under den borgerliga regeringstiden ökade icke hushållens skattebelastning i Sverige, men under de två socialdemokratiska regeringsåren har den – det har Kjell-Olof Feldt erkänt här i kammaren i dag – ökat med 2,5 %. Enligt uppgift från Skandinaviska Enskilda Banken har ökningen varit 6 %. Jag

tror i det fallet mer på Skandinaviska Enskilda Banken än på finansministern, men jag noterar att Kjell-Olof Feldt själv har erkänt att skattetrycket på hushållen har ökat med 2,5 %.

Slutligen: När det gäller den minskade ersättningen vid sjukfrånvaro kommer våra skatteförslag, om de genomförs, att medföra att det inte blir någon försämring för den genomsnittlige industriarbetaren.

Anf. 70 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Visst har Bengt Silfverstrand många strängar på sin lyra, men jag tycker ändå inte att han är någon de finare nyansernas mästare när han i sitt exempel säger att den här plåtslagaren måste bli socialhjälpstagare därför att vi har föreslagit så stora besparingar när det gäller sjukförsäkringen.

I en artikel i Dagens Nyheter i dag visar Ingemar Eliasson att den största försämring som någon kan drabbas av med det framlagda förslaget är ca 300 kr. Att plåtslagarmästaren skall behöva bli socialhjälpstagare för detta tror jag inte på. Däremot bagatelliserar Bengt Silfverstrand marginalskatteproblemet. Därför vill jag här säga att vi faktiskt är i ganska gott sällskap när vi vill ha en reformering. Feldt har faktiskt sagt att progressiviteten i skattesystemet är ett av de absolut största ekonomisk-politiska problemen i dag. Bengt Silfverstrand kanske skall stämma av sin uppfattning med finansministern.

Låt mig ta ett exempel på marginalskatten. Snickare Andersson – detta exempel har Bengt Westerberg använt – tar kontakt med målare Nilsson för att få hjälp med att tapetsera ett rum i villan. Nilsson är villig att ta jobbet men vill ha så mycket betalt att det blir 500 kr. kvar efter skatt. Ingen lär väl tycka att det är en orimlig ersättning. Andersson blir då nyfiken på hur mycket han som driver ett eget företag måste arbeta ihop under några veckor före jul för att kunna ge Nilsson dessa 500 kr. Både Andersson och Nilsson har 65 % marginalskatt. Andersson räknar snabbt ut att han måste tjäna ihop 10 000 kr. för att klara det. Han måste hitta någon som vill betala honom 10 000 för ett jobb för att han skall kunna betala Nilsson så mycket att det blir 500 kr. kvar efter skatt.

Talar Bengt Silfverstrand om att marginalskatten inte är ett problem?

Anf. 71 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det är inte alls så att vi från socialdemokratiskt håll har förringat marginalskatteproblemet. Ett uttryck för att vi inte gjort det utan tvärtom tagit det på allra största allvar är ju den skatteuppökelse som på sin tid också Kjell Johanssons parti skrev under. Marginalskattereformen har nu fått verka ett antal år och är på väg att få sin genomslagskraft. Nu går ni ut och instämmer i det käcka fältropet "Hälften kvar". Det visar sig dock att det faktiskt är 90 % som med skattereformens genomförande kommer att få en skatt som inte överstiger 50 %. Då kan man i alla fall säga att vi nått ett väldigt viktigt mål.

Det finns andra brister i skattesystemet som vi nu måste ägna större uppmärksamhet åt. Några av dessa brister har jag talat om. Jag noterar att

ingen här, vare sig moderaternas eller folkpartiets representant, tar upp dessa problem. Ingen talar om företagsbeskattningen mer än genom att ta upp ett antal udda exempel. Det finns förvisso margineffekter, vilket är någonting helt annat. Dem är vi självfallet också intresserade av och beredda att tackla och ta oss an.

Ni försöker båda komma undan kärnfrågan. Den typ-av "marginalskatte-reform" som ni vill genomföra får oundvikligen konsekvenser som drabbar lägre inkomsttagare. Jag har ett litet exempel. Det är en annons från ett privat sjukhus i Stockholm som erbjuder en blindtarmsoperation till det facila priset av 38 000 kr. Det stod t. o. m. att man kunde få den på avbetalning. Den blindtarmsoperationen klarar de människor som moderaterna nu speciellt tänker på med sin skattesänkingsreform – halvmiljonsin-komsttagare som får 40 000 i skatt. De kan betala en sådan blindtarmsopera-tion. Men den som i stället får en belastning, den som drabbas av 600 kr. extra per månad vid sjukdom och som får ökade kostnader vid arbetslöshet, har naturligtvis ingen som helst möjlighet att vid sjukdom klara sig ekonomiskt i det samhälle som vi kommer att få om vi skulle få en borgerlig majoritet, för då tvingas också folkpartiet att acceptera moderat skattepolitik.

Anf. 72 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag skall börja med det sista. Bengt Silfverstrand gör det lätt för sig när han som exempel på den värdefulla privata värden som komplement till den likaså utmärkta offentliga värden tar upp en annons att man kan få blindtarmen bortopererad för 38 000 kr. Det var naturligtvis ett särfall, och ingen skall tro att det är ett alternativ till den i stort sett fria läkarvård som vi har för övrigt.

Det andra som Bengt Silfverstrand angrep oss moderater för var att vi inte har tagit upp företagsbeskattningen. Då tillhörde Bengt Silfverstrand dem som inte lyssnade på mitt första anförande, som hölls klockan 17.30. Jag hade ett långt avsnitt om företagsbeskattningen. Jag tänker inte upprepa det, utan Bengt Silfverstrand kan själv gå till protokollet och inhämta vad jag sade. Kontentan var att under de två och ett halvt år ni har suttit vid makten har skattetrycket mot företagsamheten ökat med över 16 000 milj. kr.

Anf. 73 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Vi brukar annars bli beskyllda för att tala för mycket om företagsbeskattningen. Även jag talade om behovet av att reformera företagsbeskattningen, så att vi kan få en effektivare användning av kapital här i Sverige.

Sedan var det det där med marginalskatterna. Bengt Silfverstrands intresse vaknade väldigt snabbt. Jag rekommenderade honom att tala med finansmi-nistern, men jag förstår att Bengt Silfverstrand kanske redan har gjort det, med tanke på det senaste inlägget.

När det gäller blindtarmsoperationen vill jag bara säga att i folkpartiets Sverige skall ingen behöva betala blindtarmsoperationer annat än via skattsedeln. Så är det med det.

Bengt Silfverstrand tyckte att marginalskattereformen var bra. Vi tycker också att den var bra – så bra att regeringen borde ha hållit sig till den överenskommelse som träffades en gång i tiden. Men se det gjorde man inte, utan man försämrade uppgörelsen på flera punkter. Bl. a. försämrade man inflationskyddet av skatteskalorna, och det har medfört att det läge som kommer att råda efter de tre år när den är genomförd innebär att reformen har försämrats med ungefär hälften av vad den en gång omfattade. Det säger sig självt att om vi fortsätter med socialdemokratiskt inflationskydd på samma sätt, kommer reformen att totalt undergrävas, och det blir ingenting kvar av de marginalskattesänkningar som vi en gång kom överens om, de tre partierna emellan. Det är det som oroar mig, Bengt Silfverstrand.

Anf. 74 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag vill slå fast – det finns belägg som också Knut Wachtmeister kan ta del av – att det samlade skatteuttaget i Sverige totalt sett har minskat något under den tid som socialdemokraterna nu har varit tillbaka i regeringsställning, mellan 1982 och 1985. Under den borgerliga regeringsperioden däremot steg skattetrycket från 48,4 till 50,1 %, naturligtvis bl. a. som en följd av de 75 skatter som den dåvarande ekonomiministern Gösta Bohman lyckades höja under perioden.

Det skall inte bli dyrare att bli sjuk i folkpartiets Sverige, säger Kjell Johansson. Det var ytterligare ett av de fantastiska uttalanden vi har hört i dagens debatt. Tittar man i folkpartiets partimotion finner man nämligen ingenting sådant. Jag har letat i flera dagar, men jag har inte hittat någonting om det där egna rummet som man skulle få om man blev sjuk i folkpartiets Sverige. Däremot hittade jag mycket snabbt en annan, mera negativ punkt, nämligen höjd patientavgift.

Höjd patientavgift men inget eget rum – det blir alltså resultatet om folkpartiet får någonting att säga till om på det här området.

Slutligen några ord med anledning av talet om den försämrade skatteuppgörelsen. Jag vet inte om de svenska löntagarna anser det vara en försämring att de numera får dra av sin fackföreningsavgift. Detta avdrag betyder nämligen för de flesta mycket mer än den förhållandevis blygsamma höjning av fastighetsskatten som de borgerliga partierna så hårt har kritiserat. Nu vill alltså samtliga tre borgerliga partier avskaffa avdraget för fackföreningsavgift, som var ett av de viktiga komplementen till skattereformen och gjorde den bättre för de allra flesta löntagarna, oavsett vilken fackförening de tillhör.

Talmannen anmälde att Knut Wachtmeister och Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 75 LARS ULANDER (s):

Herr talman! När Arne Geijers motion med krav på lagstiftning för att stärka arbetstagarnas ställning på arbetsmarknaden väcktes i början på 1970-talet blev det starten till en betydande omvandling av vår arbetsmark-

nad. Att Arne Geijer krävde lagstiftning och inte i förhandlingar med motparten kom överens om nödvändiga förändringar har ofta diskuterats. Skälet är uppenbart. Det var helt enkelt omöjligt att i förhandlingar komma överens om de åtgärder som syftade till att ge de anställda ett reellt inflytande. Arbetsgivarnas inställning var stabilt negativ. Skälet var att de uppfattade att ett ökat inflytande för de anställda var en maktfråga. Och någon makt var man inte villig att släppa ifrån sig.

När man nu har facit i sin hand kan man slå fast att den lagstiftning på arbetsrättens område som genomfördes i mitten av 1970-talet har haft en mycket positiv effekt inom arbetslivet. Den kunskap som lösgjorts genom det ökade inflytandet har varit till nytta för hela nationen. Medbestämmande ger också ansvar – ett ansvar som svensk fackföreningsrörelse i hög grad har tagit.

Det diskuteras ofta om lagstiftning är det riktiga sättet att förändra ett tidigare invant mönster. Är det inte bättre med förhandlingar? Svaret på den frågan är att lagstiftningen är den utväg som står till buds om förhandlingsvägen är stängd. Det pågår f. n. förhandlingar om det s. k. utvecklingsavtalet. Parterna har där möjlighet att komma fram med en överenskommelse för en vidare utveckling av den påbörjade demokratiseringen av arbetslivet.

Vi har, herr talman, under de år som gått sedan arbetsrättslagstiftningen reformerades här i riksdagen haft återkommande debatter i ämnet. Med åren har motiven för försämringskraven blivit klarare. Främst bland kravställarna finns moderaterna. Vad Adelsonh och kompani nu planerar, om möjligheterna skulle ges, är en rivstart också på det arbetsrättsliga området. Det visar årets motionskrav.

Handlingslinjen framgår klart. Det gäller att avrusta de fackliga organisationerna så att deras möjligheter att värna de anställdas intressen omintetgörs. Nu vågar man inte säga det rent ut. I stället lindas den strategin in i formuleringar om att den enskilde arbetstagaren är "förtryckt" av facket och att han eller hon klarar sig bättre utan det stöd som den fackliga organisationen kan ge. Vad man inte säger är att den enskilde arbetstagaren står sig ganska slätt om han eller hon utan fackligt stöd ensam skall förhandla med en resursstark arbetsgivare.

Man väjer inte för att attackera själva livsnerven för facklig verksamhet, bl. a. den fria förhandlingsrätten och rätten att vidta stridsåtgärder för att genomdriva de anställdas krav. Några motsvarande begränsningar i arbetsgivarnas förhandlings- och konflikträtt talas det inte om i motionerna. Även direkta försämringskrav för den enskilde arbetstagaren finns med bland kraven, bl. a. i vad gäller lagen om anställningsskydd och ledighetslagstiftningen.

Den väg som främst moderaterna har valt är mycket betänklig.

Den utstakade linjen kommer givetvis att leda till att den samförståndsanda och arbetsfredspolitik som under årtionden har kännetecknat den svenska arbetsmarknaden ersätts med en konfrontationspolitik på arbetsgivarnas villkor.

Man ersätter den svenska modellen med en lagstiftning som har sina förebilder i England. Att en sådan politik leder till starka sociala spänningar,

våld och motvåld, det kan vi dagligen se i våra massmedia. Det är oroande att moderata ledare öppet berömmar Margaret Thatcher för att hon, som de säger, tämjer facket.

Det konservativa regeringspartiet i England har på några år genom lagstiftning lyckats mycket starkt försvaga fackföreningsrörelsen. Att ett svenskt politiskt parti tar ställning för den engelska högerns konfrontationspolitik bådar illa för vårt eget lands fredliga arbetsmarknad.

Moderaterna talar ofta om att de vill ha systemförändringar. Jag kan konstatera att de förändringar som signaleras i årets motioner och även de som signalerats i tidigare års motioner skulle föra tillbaka utvecklingen ganska långt.

Herr talman! Sonja Rembo skrev i Göteborgs-Posten i söndags en artikel under rubriken "Styr folket eller facket Sverige". Sonja Rembo anfaller där med stor emfas alla folkrörelser och deras representanter. De enda organisationer som inte är farliga för vårt demokratiska system är, enligt Sonja Rembo, LRF och arbetsgivarorganisationerna. Och det här var skälet till att de gick fria från Sonja Rembos bannbulla: "De har aldrig givit uttryck för några totalitära ambitioner och ingår inte heller i den socialdemokratiska maktapparaten."

Sonja Rembo pekar, förutom på de fackliga organisationerna, på hyresgästorganisationer, pensionärsorganisationer och organisationer för handikappade. Även konsumentkooperationen skulle tillhöra de organisationer som skulle ha givit uttryck för totalitära ambitioner.

Man skulle egentligen dra på mun åt Sonja Rembos fantastier eller konspirationsteorier. Men så enkelt är det inte. Sonja Rembo är moderaternas främsta talesman i dessa frågor i Sveriges riksdag. Detta faktum gör att organisationer som skapats för att fördjupa demokratin måste känna sin existens hotad, om moderaterna skulle få ett inflytande på praktisk politik.

Vi kunde, herr talman, i pressen i samband med den allmänna motionstiden läsa att något som heter Företagarförbundet ordnade ett kansli i riksdagshuset för att inbjuda borgerliga riksdagsledamöter att underteckna redan färdigskrivna motioner. Av den artikel jag läste framgår det klart att detta är det vanliga tillvägagångssättet. De motioner det gäller är de vanligast förekommande motionerna som arbetsmarknadsutskottet har haft att behandla under ett antal år.

De som hört debatterna i denna kammare under ett antal år, med oriktiga beskyllningar mot svensk fackföreningsrörelse, bör fråga: Vem styr de borgerliga partierna? Finns det ett företagarparti i riksdagen som håller i rodet?

Herr talman! Starka och ansvarsmedvetna organisationer är en tillgång för ett samhälle och ger detta samhälle en stabilitet som är till gagn för oss alla. Att som moderaterna gör komma med beskyllningar och misstänkliggöra dessa organisationer är ingen klok politik. Inte heller är det förnuftigt att försöka ställa organisationerna mot medlemmarna. Det är en draksädd som inte ger något bra utbyte.

När den socialdemokratiska regeringen trädde till 1982, höjdes arbetslös-

hetersättningen i ett slag med 50 kr. per dag. Skälet till denna höjning var att de borgerliga partierna under sin regeringsperiod mellan 1976 och 1982 lät ersättningen till de arbetslösa halka efter på ett fullkomligt orimligt sätt. Den dåvarande borgarregeringen ansåg att stödet till de arbetslösa var en mindre viktig fråga, och man har inte tänkt om. Såväl moderaterna och folkpartiet som centerpartiet anser att statsbidraget till arbetslöshetsförsäkringen är en post som man kan spara på.

Detta får naturligtvis följder för arbetslöshetskassorna, genom en försämring av ekonomin som en direkt följd för de arbetslöshetsförsäkrade.

Våren 1982 varnade vi från socialdemokratiskt håll för den då förda politiken. Jag kan konstatera att den politik som nu förs, med solidaritet också för de arbetslösa, inte har stöd från de borgerliga partierna.

Jag har svårt att förstå varför borgarna ger sig på de ekonomiskt svagaste och kräver speciellt stora uppoffringar av dem. Samtidigt skall de som redan har det bra få det ännu bättre – en i sanning underlig politik. Det måste ligga i väldigt många intresse att se till att dessa förslag som vi nu har fått oss till del inte blir praktisk politik utan stannar som förslag.

Herr talman! Borgerligheten måste hysa något outplånligt agg mot de svenska löntagarna. Jag har i mitt anförande tagit upp två områden, och jag skall bara nämna ett tredje område. Det räcker med att konstatera att borgarna för sjätte gången ställer krav på att avdraget för fackliga avgifter skall slopas. Det skulle betyda att man plockade över 7 milj. kr. från en begränsad grupp som byggnadsarbetarna i Stockholm.

I detta anförande instämde Kjell Nilsson, Torsten Karlsson och Sture Thun (alla s).

Anf. 76 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen regerar i högkonjunktur och med en starkt devalverad krona. Trots detta – och trots att socialdemokraterna före valet 1982 förespeglade att arbetslösheten vid ett socialdemokratiskt maktövertagande inte skulle vara något större problem – har antalet arbetslösa och antalet människor som är föremål för AMS-åtgärder hela tiden pendlat mellan 300 000 och 400 000.

Mycket talar för att det mesta av devalveringseffekterna upphör under 1985 och att sämre konjunkturer kan väntas under nästa riksdagsperiod. Trots de goda konjunkturerna är det underliggande statliga budgetunderskottet oförändrat högt. Sammantaget talar detta för att frågor om jobb och rättvisa blir huvudpunkter, om alla skall må någorlunda bra i vårt land under kommande valperiod.

Det är i dag nödvändigt att konstatera att den offentliga sektorn inte blir den sektor som kommer att ge nya jobb. Visst kommer det att behövas några fler till hjälp och sjukvård i hemmen. Visst kommer det att behövas fler distriktssköterskor. På lasaretten behövs flera läkare som tar hand om utslitna höftleder och annat som hör åldrandets åkommor till. Kort sagt – omvårdnad och medicinsk hjälp till de äldre, som ökar i antal åren framöver.

kommer att ta ytterligare resurser i anspråk. Dessa merresurser måste dock i hög grad skapas genom omfördelningar från andra offentliga områden. Inte minst måste byråkratin beskäras. Underskotten i den sammantagna offentliga ekonomin talar i klartext om att det är omfördelning och effektivisering som nu måste till. Tiden med ständiga förstärkningar är förbi. Enligt centerns mening måste vi nu i hög grad inrikta politiken på att skapa goda förutsättningar för en positiv utveckling av småföretagsamheten. Att få framtidstro i småföretagen, att få fram ett stort antal nya småföretagare, är en av de viktigaste faktorerna för att ge arbetslösa samt kommande ungdomskullar fäste på den ordinarie arbetsmarknaden.

Centern har i riksdagen föreslagit en rad åtgärder för att skapa ett positivt småföretagsklimat.

- Löntagarfonderna avskaffas. Löntagarfonderna motverkar på alla sätt en decentralistiskt inriktad centerpolitik, eftersom pengar via löntagarfonderna går från små företag och svaga regioner till de största företagen och koncentrationsorterna.
- Vi föreslår att arbetsgivaravgifterna sänks med 5 procentenheter för egenföretagare och för de 15 först anställda i varje företag. Den låga sjukfrånvaron i småföretag gör en sådan insats rättvis.
- Centern anser att det arbetande kapitalet i småföretag skall få vara i fred för beskattning fram till den tidpunkt då uttag för privat konsumtion sker. Pengarna kan då användas till nya investeringar och nya jobb.
- Jordbruk med binärningar måste utvecklas i stället för att utsättas för avveckling och nedläggning. Att nu pressa ut 20 000–30 000 människor från jordbruket, dess transporter och förädling är sämsta möjliga politik – detta eftersom ett AMS-jobb kostar 100 000–200 000 kr. per år. Vi har redan för många utanför den ordinarie arbetsmarknaden.
- Det är nu dags att satsa på en massiv etanolintroduktion. Det förbättrar bytesbalansen, är en grundläggande miljöinsats och ger jobb i Sverige. Den skattebefrielse som behövs på etanolen vinner vi penningmässigt åter genom sedvanliga avgifter och skatter som flyter in från de arbetstillfällen som skapas vid investeringar och drift i samband med en landsomfattande etanolintroduktion.

Enligt centerns mening måste alltså arbetsmarknadsläget i första hand förbättras genom bättre betingelser för småföretagen – nya småföretag – och genom utveckling av vårt jordbruk.

”Stoppa utarmningen av Västerbotten.” ”Flyttbussen rullar i allt snabbare takt.” Detta är två citat från en skrivelse som LO-sektionen i Skellefteå sänt till bl. a. arbetsmarknadsdepartementet.

Länsstyrelsen i Umeå säger att det regionalpolitiska anslaget är i det närmaste slut efter halva budgetåret. Ansvariga socialdemokrater brukar tala om att det finns pengar men inte objekt. Hur är det då? Jo, det finns objekt som kan ge ordinarie jobb, men den socialdemokratiska regeringen släpper inte till tillräckligt med medel till av riksdagen beslutat regionalpolitiskt stöd. I stället utsätter regeringen skogslänen för en så uppenbar

flyttlasspolitik att socialdemokraterna i LO-sektionen inte längre kan hålla tyst, utan talar om utarmning och flyttlass som rullar i allt snabbare takt.

Jag har tagit några exempel från Västerbotten, men många av Sveriges kommuner upplever situationen på samma sätt som i dessa västerbottniska exempel.

I det senaste numret av kommunernas tidning *Kommun Aktuell* finns en redovisning av arbetslöshetsläget. Reportern förvånar sig över att den öppna arbetslösheten, trots högkonjunktur och ungdomslag, är så hög i årsgenomsnitt, såväl 1983 som 1984. Han säger också: "Med en viss generalisering: jobben finns i Stockholmsområdet, de arbetslösa i Norrland och Värmland."

Landshövdingar och socialdemokrater i skogslänen noterar nu att Volvo får 12,5 miljarder kronor skattefritt ur investeringsfonden samt lokaliseringstöd för löftet att lokalisera en fabrik till Uddevalla. Samtidigt noterar de att många av skogslänens ungdomar erbjuds en enkel biljett till Trollhättan, som ligger nära Uddevalla. Det är bra att Uddevalla får hjälp, men det är en katastrof att de regioner som av socialdemokraterna på 1960-talet utsattes för en hårdhänt flyttlasspolitik nu återigen får samma hårdhänta behandling. Ja, behandlingen är t. o. m. sämre än under 1960-talet, för när Gunnar Sträng då släppte loss stora investeringsfondsbelopp till storstadsområdena brukade han säga att en liten rännil borde få gå till Norrland. Så är det inte längre. Pengar ges inte ens till av riksdagen beslutat regionalpolitiskt stöd.

Datatekniken och elektroniktekniken är tekniker som, rätt använda, ger goda möjligheter till decentralisering och en småskalig utveckling. I dag är ca 70 % av data- och elektronikindustrin lokaliserad till Stockholmsområdet. De tekniker som borde vara ett viktigt hjälpmedel för decentralisering och regional utveckling ger i dag näring till koncentrationsutvecklingen. Denna del av den nya tekniken drar dessutom begåvningar, som så väl behövs i landets olika delar, till Stockholm, genom att merparten av verksamheten finns i Stockholmsområdet. Denna utveckling måste brytas.

Centern föreslår i en kommittémotion att data- och elektronikföretag under fem etableringsår helt befrias från arbetsgivaravgifter vid nyetablering inom stödområdet. För företag som etablerar sig utanför stödområdet bör arbetsgivaravgifterna halveras de fem första åren. I de tre storstadsområdena och vissa väl tillgodosedda länscentra skall ingen reducering ske.

Televerket bör dessutom åläggas att införa en enhetlig teledatataxa för hela landet. Teledatanätet måste också upprustas så att alla kommuncentra får likartade möjligheter på dataområdet. Detta är ett rimligt krav från riksdagen på ett statligt monopolföretag. Enligt centerns mening bör regeringen i den kommande regionalpolitiska propositionen ta detta grundläggande tag för en bättre regional utveckling.

Centern anser att vi måste få ner de stora utgifterna över AMS-konto och i stället använda pengarna till mer varaktiga arbeten. Vi har därför föreslagit, som en första etapp, att 10 % av AMS-budgeten styrs över till direkta näringslivsavsättningar som ger ordinarie arbeten.

I detta sammanhang vill jag också nämna glesbygdstödet. Glesbygdstödet ger i det totala perspektivet billigare dagsverken än AMS-jobb. Det leder

dessutom i rätt stor utsträckning till fasta ordinarie jobb och är på så sätt en positiv del i regionalpolitiken och landsbygdsutvecklingen. Enligt centerns mening finns det därför alltid skäl att tillgodose efterfrågan på glesbygdsmedel på AMS-medlens bekostnad.

Centern vill också varna för den tendens som tydligt visat sig i det nödvändiga besparingsarbetet hos statliga verk, nämligen att den statliga centrala och regionala förvaltningen försöker genomföra ålagda besparingsbeting genom att koncentrera verksamheten. Enligt vår mening bör besparingar ske i första hand centralt och i andra hand regionalt. Den lokala nivån bör i princip undantas.

Enligt den senast redovisade mätningen hade vi i vårt land i december månad 1984 över 86 000 ungdomar utanför den ordinarie arbetsmarknaden, och detta mitt i en högkonjunktur. Innan jag går in på frågor som rör ungdomsplatser och ungdomslag vill jag framföra att centern verkar för att så få ungdomar som möjligt skall arbeta på ungdomsplats och i ungdomslag. Ungdomarna måste på ett bättre sätt beredas plats på den ordinarie arbetsmarknaden. Centern anser emellertid att utbildning och arbete för ungdomar alltid är att föredra framför olika slag av bidrag. Arbetslinjen bör till i det närmaste hundra procent gälla för ungdomarna.

För ett år sedan fick den socialdemokratiska regeringen i uppdrag av riksdagen att återkomma till riksdagen i ett antal frågor som hade att göra med framför allt ungdomslagen. Jag måste tyvärr konstatera att regeringen inte har åstadkommit något positivt för de arbetslösa 18-19-åringarna under det år som regeringen haft på sig.

Ungdomar under 18 år får arbeta heltid på sina ungdomsplatser. Sådana erbjuds i rätt stor utsträckning inom det privata näringslivet. Det leder i många fall till att ungdomarna får fasta jobb. Men 18-19-åringarna, som det senaste året var ca 40 000, arbetar halvtid och till mer än 99 % i offentlig verksamhet. Vi är mycket förvånade över att regeringen är beredd att låta detta fortsätta.

Det är orätt mot ungdomarna att de till nästan hundra procent skall skolas in hos offentliga arbetsgivare, detta eftersom mer än 50 % av de nya jobben skapas inom det privata näringslivet. Det är också orätt mot ungdomarna att de inte får samma arbetstider som gäller för arbetslivet i övrigt. Ungdomarna får helt enkelt inte den chans som de är värda.

Centern anser att målsättningen skall vara att ungdomslagsplatserna för de ungdomar som inte fått fäste på den ordinarie arbetsmarknaden skall ge yrkeslivserfarenhet inom de yrken ungdomarna tänkt sig för sin framtid. Det betyder att hela arbetsmarknaden skall stå till ungdomarnas förfogande, och det betyder att ungdomarna skall arbeta heltid. Vi hoppas att det går att uppbringa en riksdagsmajoritet för att ungdomarna i ungdomslag skall få såväl heltid som ungdomslagsplatser, som blir ett led i yrkesutbildningen.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis återigen säga att a och o när det gäller arbetslöshetens bekämpande är nya ordinarie jobb och då över hela vårt land.

Herr talman! Den kapitalistiska världens ekonomi visar på att de ekonomiska problemen i världen alltmer fördjupas. Transnationaliseringen, som är en följd av kapitalismens inneboende krisutveckling, skärper motsättningarna och förminskar möjligheterna till en nationell självständig ekonomisk utveckling.

De svenska transnationella bolagens makt har vuxit och är mycket stark. Alltmer av produktionen koncentreras till de stora företagen. Samtidigt centraliseras makten över dessa företag alltmer. Det är en handfull mäktiga finansgrupper och familjer som spelar en helt dominerande roll i vad gäller arbete, regional balans, investeringar och kapitalexport.

Den socialdemokratiska regeringspolitiken underordnar sig denna kapitalistiska utveckling och understödjer exportindustrins utveckling på bekostnad av den inhemska efterfrågan och en socialt bättre fördelningspolitik.

I detta perspektiv pekar regeringens kurvor rätt. Man är på rätt väg, säger man, och därför har de borgerliga inte så mycket att komma med mot regeringspolitiken. Det är litet gnäll här och där, men kort sagt har ju regeringen lyckats med en variant av borgerlig politik. Men det finns andra kurvor som pekar åt annat håll. De kurvorna är för arbetarklassen, och de går åt fel håll.

Det gäller reallönerna, som sedan 1981 t. o. m. 1984 har gått ned med 9,4 %. För innevarande år är taket 5 % i lönerörelsen. Löneförhandlingarna säger att 3 % är avdelade till tänkt löneglidning, 1,1 % är s. k. överhäng, 0,9 % har man att reellt förhandla om. I praktiken betyder detta en reallönesänkning. På arbetsplatserna säger man att det är ett svek. Man kan tänka sig vad den här utvecklingen i avtalsrörelsen leder till – en mängd oroligheter. Vad det kommer att handla om är en nominell ökning på mellan 35 och 50 öre, alltså mycket sämre än det katastrofavgift på 1970-talet som gav 55 öre. Nu säger regeringen att om ni är snälla och sköter er, så skall ni få en skatterabatt, 500 kr. har aviserats. Det kommer inte att räcka till för de vanliga arbetarna, som har kämpat och dragit ihop de stora vinsterna i det svenska näringslivet.

Vpk har föreslagit att vi skall börja med att ta bort momsen på maten. Det är åtskilligt mycket bättre att börja med den varianten. Den skulle för en familj på fyra personer innebära en lindring på 1 500 kr. per år.

En annan kurva som är negativ för arbetarklassen är löneandelen av industrins förädlingsvärde. Medan det 1981 var 80,8 % var det 1984 67,6 %. Detta är återigen ett tecken på att det inte är arbetarna som har fått del av utvecklingen i vår industri.

En annan kurva som också handlar om fördelningen är borsvärdet, som från hösten 1982 har ökat med 150 miljarder.

En annan kurva som inte heller den är gynnsam för de arbetande gäller utlandsinvesteringarna. De uppgick 1980 till 3,8 miljarder och var 1984 uppe i 15 miljarder. Om vi ser till det reella innehållet i våra företags investeringar utomlands, finner vi att investeringarna uppgår till mellan 35 och 40 miljarder. Det är då sådant som riksbanken direkt godkänner. Det gäller

borgenslån från moderbolagen, vinster som man gör i sina företag utomlands och lån som man tar upp där. Vid denna jämförelse investerar våra svenska företag mer utomlands än vad de investerar i Sverige – låt vara att det kanske inte går att direkt jämföra statistik på det här sättet. Det är en tendens beträffande var det svenska näringslivet har sin förankring och visar på vad som är den framtida utvecklingen.

En annan kurva som inte heller är gynnsam är den om arbete. Arbetslösheten säger man har minskat. Man kan räkna på olika sätt. Jag föredrar att räkna med hur många arbeten som vi behöver skapa för att vi skall ha arbete åt alla eller full sysselsättning. Om man då slår ihop de som är öppet arbetslösa enligt statistiken och de som finns i arbetsmarknadspolitiska åtgärder – också de behöver fast arbete, eftersom det inte är meningen att de skall ha dessa tillfällighetsarbeten, som jag ser som en social åtgärd i samhället – visar det sig att förbättringen från december 1983 till december 1984 är bara 15 000.

Ser man till ungdomarna under samma period finner man att situationen är ungefär likadan. Men om man räknar med att vi har fått ungdomslag och rekryteringsstöd kan vi konstatera att det är en större del av ungdomen som i dag behöver fast arbete. Och om vi räknar om detta till timmar har vi ett sämre läge, eftersom man i ungdomslagen arbetar bara halv tid. Också det är en kurva som är negativ ur arbetarklassens synvinkel.

Arbetarrörelsen har alltid sagt att arbetslöshet är ett av de sociala hoten, och för löntagarna är arbetslöshet en manifestation av och symbol för ofrihet. Existensen av arbetslöshet i ett samhälle innebär att samhället har sagt att man inte klarar av de verkliga problemen. Detta har ställt arbetarna i en socialt underordnad roll.

Den socialdemokratiska regeringspolitiken tar tyvärr inte arbetslösheten på det allvar som krävs av situationen, utan man underordnar målet arbete åt alla under den ekonomiska politiken och underskotten i ekonomin. Därmed kommer man inte att ta arbete åt alla på allvar.

Vad skall vi göra åt detta? Vi har från vpk:s sida presenterat ett förslag i fem punkter med åtgärder som omedelbart måste sättas in för att möta utvecklingen från den internationella sidan och från den svenska storfinsansens.

1. Vi behöver ett nationellt industrialiseringsprogram, där man verkligen ser till att investeringarna sker i vårt land, för nyttiga behov framöver – det finns många.
2. Vi måste se tillvatt tekniken används i de lönearbetandes intresse och har en kvalitativt annorlunda inriktning, så att den inte bara är till för att slå ut människor och rationalisera och därmed arbetar för profiten.
3. Vi måste verkligen ta vara på den offentliga sektorns möjligheter till utbyggnad och förbättring av de sociala nödvändiga delar som behövs.
4. Den allmänna arbetstidsförkortningen måste påbörjas, så att inte Svenska arbetsgivareföreningen och storfinsansen på andra håll driver igenom sina flexibla arbetstider, konjunkturanpassade arbetstider och annat, som bara

kommer att ställa till stort elände för arbetarklassen. Förresten är det så att om man skall ha arbete åt alla måste man lägga ihop alla de åtgärder som behövs: industrialisering, offentlig sektor, användande av teknik på ett riktigt sätt och en arbetstidsförkortning.

5. Den nuvarande arbetsmarknadspolitiken måste reformeras från att vara en del i regeringens nyliberala ekonomiska politik, där man egentligen bara understödjer det kapitalistiska systemets sönderfall och försöker se till att systemet bevaras i någon form. Man effektiviserar kapitalismen, ser till att folk flyttar och att folk utbildas till rätt instrument för företagen i det aktuella ögonblicket. Det är inte någon långsiktig arbetsmarknadspolitik.

Vad vi vill ha är en sysselsättningsbudget på flerårsbasis, som bl. a. kan ge kommunerna ramanslag som de kan disponera friare för att se till att det blir fasta arbeten i stället.

De som kanske drabbas allra värst i detta läge är ungdomarna. I dag behöver mer än 100 000 ungdomar ett fast arbete. Det nuvarande systemet döljer att vi har ett problem. Det systemet kan inte garantera arbete åt alla, utan det alstrar arbetslöshet och undersysselsättning. Detta döljs i en ideologisk offensiv om den starkes rätt – man skall klara sig själv. Det är det budskap som ges.

Från högerhåll sägs det inget om arbetets sociala roll, att det skall vara meningsfullt eller ha kvalitet. Arbetarrörelsen måste se till att arbeten skapas utifrån krav på jämlikhet och solidaritet. Vi måste ha en kollektiv syn på samhället, där arbetet är grunden för människors sociala liv innefattande en rimlig konsumtion. Arbetet skall vara meningsfullt sett ur samhällsperspektiv. Det skall ge människor, i synnerhet ungdomar, en social integration, en egen identitet och en utveckling i gemenskap. Alla behöver ett arbete, och alla skall ha rätt till ett arbete med en lön att leva på. Framför allt är det mycket viktigt att ungdomen har klart för sig att arbete åt alla kräver solidaritet och jämlikhet.

En allvarlig reform är den s. k. ungdomslagen. Den ger inte ungdomar full arbetstid, vilket den måste göra framöver. Jag instämmer i Börje Hörnlunds förhoppning att riksdagen skall se till att ungdomarna i ungdomslagen får sysselsättning på heltid. Ungdomslagen skall främst vara ett offensivt verktyg och utgöra ett trappsteg mot fasta arbeten. De måste knytas till en långsiktig utbyggnad av den offentliga sektorn. Ungdomslagen skall alltså vara en sluss.

På den privata arbetsmarknaden måste det införas en ungdomsgaranti i stället för rekryteringsstödet, som är en ren subvention. Samhället skall genom denna ungdomsgaranti se till att ungdomar får vara med i produktionen och så småningom få fasta arbeten. Det får inte vara så att enbart storföretag som ASEA och Volvo samt några andra tar på entreprenad att utbilda ungdomar, varpå dessa efter fyra eller sex månader kastas ut. Det är vad som i dag erbjuds ungdomarna.

Vi måste också införa en ettårig utbildning för vuxna som har mindre än tio års skolgång. Utbildningen skall bl. a. omfatta utbildning om data och teknik samt facklig partsutbildning kring den nya tekniken. Man kan tänka sig ett rullande utbildningsprogram. Ersättare för dem som genomgår denna

vuxenutbildning skall, kan man tänka sig, i första hand vara ungdomar under 25 år.

Vi inom vpk är naturligtvis synnerligen besvikna över att regeringen inte fullföljer sitt åtagande att satsa 1,7 miljarder kronor på sysselsättningen, vilket vpk och socialdemokraterna gjorde upp om hösten 1984. Man prutar återigen på anslaget till sysselsättning och ämnar återkomma med någon form av finansfullmakt. Vi kräver att pengarna redan nu anslås till kommunerna för att skapa fasta arbetstillfällen. Här handlar det enligt vår mening om politisk hederlighet från ett parti som har varit med om att träffa en uppgörelse.

Herr talman! Apropå det stundande valet och hur det skall gå med regeringsfrågan vill jag förmedla en liten stämningbild från ett vanligt fackföreningsmöte i Dalarna. Många årsmöten äger ju rum vid den här tiden på året. Vid nämnda fackföreningsmöte insåg man faran för ett borgerligt övertagande av regeringsmakten och kom fram till att det kan ske genom att de traditionella arbetarväljarna sviker.

Det finns ingen förståelse bland dessa fackföreningsmedlemmar för att de arbetande skall drabbas av reallönesänkningar och nöja sig med 5-procentsavtal. Inte heller har man förståelse för att arbetslösheten inte minskar på ett avgörande sätt. I Dalarna ökar den. Man förstår inte att inte en arbetarregering kan vidta en social åtgärd som att åter låta delpensionsförsäkringen täcka med 65 % av lönen. Inte heller kan man förstå att Samhällsföretag måste ha sådana effektivitetskrav på sig att följderna blir nedläggningar, bl. a. i mitt hemlän Dalarna. Samhällsföretags uppgift är ju att se till att de människor som inte klarar av den öppna arbetsmarknadens krav får ett arbete som de klarar. Dessutom ställer man också kravet att kapital och företag skall bära större bördor till fromma för de arbetande.

Det här är en stämningbild från ett vanligt fackföreningsmöte – av helt vanliga socialdemokrater, t. o. m. ombudsmän, som inser detta i dag. Det borde vara en liten hälsning till regeringen att den bör lägga om sin politik.

Men vpk tar som sin uppgift att rädda arbetarväljarna kvar i arbetarrörelsen när regeringen inte tar sitt ansvar. Vpk:s främsta uppgift är därför att driva en arbetarpolitik som grundar sig på arbetarrörelsens klassiska socialistiska värderingar om rättvisa, jämlikhet och solidaritet i gemenskap och de arbetandes makt över produktion och samhälle.

Med en sådan politik kommer vpk att medverka till att förpassa borgerligheten till opposition även nästa riksdagsperiod.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 78 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! I anledning av herr Ulanders anförande vill jag bara säga att vi moderater anser att starka organisationer är en viktig tillgång i samhället. Men vi anser i likhet med allt fler – i vissa opinionsundersökningar t. o. m. en majoritet av befolkningen – att organisationernas makt över den enskilde

medlemmen har växt sig alltför stark. I en demokrati borde det vara ganska självklart att man kan utreda såväl organisatoriska som arbetsrättsliga frågor utan att stöta på alltför stor indignation.

Jag tycker att företrädare för det socialdemokratiska partiet skulle vara litet varsammare med orden när det gäller de fackliga frågorna så länge man tillåter den skändligaste handlingen av alla i en demokrati, nämligen kollektivanslutning av människor till ett politiskt parti.

F. ö. anser jag att den som har något otalt med Sonja Rembo väl kan ta upp denna diskussion med henne i hennes närvaro.

Nu övergår jag, herr talman, till mitt egentliga anförande, som behandlar arbetsmarknadssituationen i Värmland. Jag vill konstatera att den värmändska arbetsmarknaden, liksom arbetsmarknaden i stort i vårt land, är en arbetsmarknad i kris. Inga proklamationer i världen om att krisen nu är över förmår dölja faktum.

I december 1984 – den senaste månad för vilken vi har tillgänglig arbetsmarknadsstatistik – hade vårt län över 8 000 öppet arbetslösa, och över 8 000 befann sig i arbetsmarknadspolitiska åtgärder av något slag. Ca 2 000 ungdomar sysselsätts på halvtid i ungdomslag.

Från socialdemokratiskt håll sägs nu att arbetsmarknaden har utvecklats på ett positivt sätt. Även länsarbetsnämndens rapporter anger att arbetslösheten fortsätter att sjunka.

Länsstyrelsen i Värmlands län ser emellertid mer realistiskt på problemen och sade i sitt yttrande till industridepartementet över regionalpolitiska kommitténs betänkande i november 1984:

”Situationen på arbetsmarknaden i länet är alltjämt mycket besvärlig. Ungdomar och kvinnor har särskilt svårt. Den procentuella arbetslösheten, kvarstående sökande i relation till antal personer i arbetsför ålder, var i oktober 1984 5,2 %. Endast Norrbottens län hade en högre arbetslöshet. Även när det gäller långtidsarbetslösheten, mer än tre månader, var länets siffra bland de högsta i landet.”

Sedan detta skrevs har arbetslösheten blivit ännu högre i vårt län, 5,6 %. Den hårdast drabbade kommunen, Torsby, har 6,5 % öppen arbetslöshet, Hagfors 6,2 % och Munkfors 6,1 %.

Om vi ser till antalet reellt arbetslösa i ett årsmedeltal från 1980 finner vi att siffran har ökat från 10 500 till ca 16 800. Antalet har ökat med drygt 2 000 de senaste två åren.

Herr talman! Hur man kan få detta till en förbättrad arbetsmarknad är för mig en gåta. Sanningen är att vi gömmer en högre arbetslöshet än under lågkonjunkturerna på 1970-talet bakom konstlade arbetstillfällen!

Befolkningsutvecklingen i vårt län inger också oro. Folkmängden i länet har under 1980-talet minskat med ca 800 personer varje år. Särskilt allvarlig är utvecklingen i länets norra och östra delar, Bergslagskommunerna, men befolkningsminskningen fortsätter nu i länets västra delar.

Det är måhända en dyster bild jag målar upp, men det är ingen svartmålning. Det är tyvärr en realistisk bild.

Till yttermera visso har denna negativa utveckling skett i en högkonjunk-

tur. Man frågar sig med bävan vad som kommer att hända i kommande lågkonjunktur, när regeringen inte på minsta sätt lyckats med balansproblemen i ekonomin. De ständiga skattehöjningarna har drivit upp inflationen och därmed priserna. Våra exportindustrier får svårare att hävda sig i konkurrensen på världsmarknaden. Devalveringseffekten är uppäten och våra skogsindustrier, som dragit nytta av denna, räknar med sämre avsättning för sina varor redan denna vår.

Jag påstår inte att allt är regeringens fel. Sverige och omvärlden är inne i en brytningstid med strukturställningar, där ett län som vårt med stora basindustrier inom skogs- och stålindustrin har det särskilt besvärligt.

Den socialdemokratiska politiken – inte bara under de här två åren utan sedan decennier – har emellertid skapat allvarliga strukturproblem genom den ensidiga satsningen på den offentliga sektorn. Resultatet har blivit ett totalt misslyckande av arbetsmarknadspolitiken.

Vårt län har drabbats av svåra kriser och industrinedläggningar. Jag behöver bara nämna Vänerskogskraschen, den hårda personalneddragningen vid bruken i Hagfors, Munkfors, Storfors och Lesjöfors för att ta några exempel.

Och bekymren är inte slut! I dagarna våndas ca 110 anställda vid Delax i Deje och 300 vid Björneborgs järnverk över sin framtid. Vi politiker oroas med dem.

När det gäller Björneborg måste det snarast ske en uppgörelse mellan ägaren och staten i vad gäller villkorslånet – för de anställdas skull. Att notera är att företaget har relativt gott om order, en modern process och enligt vad som framgått av debatten relativt goda framtidsmöjligheter, men likviditeten är dålig.

Jag står inte här och kräver stora statliga åtaganden. Jag vill bara erinra om att Värmland i stort sett fått klara sig utan extraordinära statliga insatser jämfört med varvsregionerna, nu senast Uddevalla.

Ett län i en svår period av strukturställning är beroende av vissa regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder under ansenlig tid framåt. Det är bara att konstatera. Men vi löser inga arbetsmarknadspolitiska problem med AMS-åtgärder.

Det är hög tid att åstadkomma en helt ny politik, en politik som inte går ut på att "skapa" sysselsättning genom skattemedel och politiska beslut utan låta arbetstillfällena uppstå som en naturlig följd av att det blir lönsamt att äga företag och driva verksamhet av olika slag.

Näringsliv och fri företagsamhet måste ges svängrum genom en generellt näringsvänlig politik: lägre skatter och avgifter, mindre krångel och byråkrati och en realistisk lönepolitik. Först och främst måste löntagarfonderna avvecklas. Vårt läns problem skall ses mot bakgrund av att löntagarfonderna sugit ut inte mindre än 205 milj. kr. från länets näringsliv under 1984. Genom avgiftsuttagets konstruktion har en del av våra företag, som är hårt skuldbelastade men inne i ett expansivt skede, tvingats betala höga löntagarfundsavgifter, och deras ekonomi hotas nu allvarligt.

Detta är horribelt. Om löntagarfonderna sades det på sin tid att de skulle

rädda jobben. Sanningen är: de tar död på dem!

Förutom att det behövs en helt ny, näringsvänlig politik och en ekonomisk politik som främjar företagsamhet – inte kväver den – bör länet ta till vara sina resurser. Låt mig nämna några exempel. Jag börjar med vattenkraften.

Den nära tillgången till billig energi är en förutsättning för en expansiv industri i Värmland. Det gäller nu att ta till vara de utbyggda resurser som är lämpliga. Två stora objekt står då i förgrunden: Strängsforsen och Vårsjön. Vi moderater, folkpartiet i länet liksom länsarbetsnämnden, el- och byggnadsfacken och inte minst länets landshövding anser att en utbyggnad bör ske. Det skulle ge hundratals arbetstillfällen – direkt och indirekt – i det hårt arbetslöshetsdrabbade norra Värmland under många år.

Som en effekt av en vattenkraftsutbyggnad skulle också en turistanläggning i Knallarna–Blackeberget i Höljes komma till stånd. Uddeholms AB är nämligen berett att ikläda sig garantier för en sådan anläggning, som skulle ge 100 årsarbeten, om en utbyggnad av Strängsforsen sker.

Vad gör socialdemokraterna i länet? De säger nej. Landstinget leker bankirfirma med skattebetalarnas pengar och lånar ut 10 milj. kr. till Torsby kommun, som nu skall satsa på en turistanläggning i Branäs tillsammans med "folkrorelserna" – till stor del finansierat med skattepengar, ett praktexempel på hur man tar död på utvecklingsmöjligheter i ett län. Min förhoppning är nu att regeringen ser till de utvecklingsmöjligheter som en vattenkraftsutbyggnad skulle ge vårt län och säger ja till en utbyggnad.

Bergslagskommunerna i Värmland har – som jag tidigare sagt – drabbats hårt av näringslivets omstrukturering. 75 % av den folkminskning som drabbade Värmland 1984 skedde i Filipstads, Hagfors, Munkfors och Storfors kommuner. Vi moderater på Värmlandsbanken har uppmärksammat de negativa effekterna av detta – inte minst i vad gäller handeln och servicenäringarna. Vi har därför motionerat om att de fyra Värmlandskommunerna måtte inlemmas i stödområde B.

Det mindre och medelstora jordbruket – inte minst kombinationsjordbruk – är en viktig näring i Värmland. Det ger i dag ca 13 000 arbetstillfällen, och fler borde få möjlighet att bosätta sig och arbeta på landsbygden. De små jordbrukens fortlevnad är viktig, om begreppet "en levande landsbygd" skall ha reell innebörd även framdeles. Det är viktigt också med tanke på turistnäringen. Dessa synpunkter framkommer även i den motion som har väckts av moderater och folkpartister i vårt län.

Vi vill också underlätta för familjer som vill flytta ut på landsbygden att kunna köpa avstyckade mangårdsbyggnader och mindre tomter, när sammanslagning av jordbruk sker till större enheter. Vi har därför föreslagit vissa lättnader i fastighetsbildningslagen och jordförvärvslagen.

Vi vill vidare underlätta för landsbygdsbefolkningen att ha vissa sidoinkomster av stuguthyrning till gagn också för turistnäringen. Hyresintäkter på fritidshus bör vara skattefria upp till 8 000 kr. per år, menar vi.

När det gäller ungdomens arbetsmarknad ser vi med stor oro på att ca 2 000 ungdomar är sysselsatta i ungdomslag enbart inom den offentliga sektorn. Bara 30 stycken har "jobb" inom det fria näringslivet. Av ungdomar över 20 år går ca 1 700 öppet arbetslösa.

De unga måste få jobb – riktiga jobb. En viktig reform vore att genomföra vårt förslag om lärlingsutbildning direkt ute i företagen. Ungdomslagen bör omfatta de ungdomar som absolut inte kan få arbete eller utbildning på annat sätt. I dag "sitter de fast" i terapikedjan. Jag har konkreta exempel från mitt län. Ett företag i Arvika som sökte mycket arbetskraft fick inte en enda sökande under 20 år. Alla var upptagna i ungdomslag. Så får det inte vara.

Ungdomslagen måste omfatta även det fria näringslivet. I Värmland vore lämpliga uppgifter bl. a. lövslybekämpning och stamkvistning inom skogsbruket, i all synnerhet som socialdemokraterna i länet omöjliggjort kemisk lövslybekämpning.

För ungdomarnas del ser jag satsningen på elektronik och data bl. a. inom det s. k. EDV-projektet – elektronik och data i Värmland – som mycket positiv. Detta gäller inte minst människor i glesbygd, där datatekniken kan ge omfattande småföretagsamhet – i ett positivt företagsklimat vill säga. Högskolans nytillkommande tekniska linjer är mycket välkomna, då det saknas tekniker vid flera företag.

På den i dag traditionella arbetsmarknaden för kvinnor torde det med en vettig politik inte bli ont om arbetstillfällen, med tanke på bl. a. att vi får en allt äldre befolkning. Det viktiga är att vi är beredda att pröva nya vägar på vårdområdet och inom barnomsorgen. Det behövs sannerligen "pyslingar" inom många sektorer av vårt samhälle för att minska kostnaderna men samtidigt ge fler jobb.

Herr talman! Även om läget på arbetsmarknaden i Värmland i dag kan verka dystert, är läget ingalunda hopplöst. Det finns en del positiva tecken. Värmlänningarna har insett, att det inte längre räcker att bildligt och bokstavligt "klappa på bruksporten". Det har faktiskt börjat komma in en ny anda, kanske av samma typ som Gnosjöandan. Men nu gäller det att bygga vidare på detta, ta vara på de resurser som inte minst våra presumtiva småföretagare utgör, tro på idérika, engagerade människor, ge dem svängrum och utvecklingsmöjligheter, inte minst genom skattesänkningar.

Med ett positivt företagsklimat, lägre skatter, en krympt offentlig sektor, färre regleringar, mindre pålagor – bort från löntagarfonder, förnyelsefonder och allt vad det heter! – kan Värmland komma på fötter igen. Men till det behövs det, herr talman, en annan politik, en icke-socialistisk regering!

Anf. 79 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Det har gått bra för Sverige sedan landet återigen fick en socialdemokratisk ledning. Utvecklingen på snart sagt alla områden i vårt samhälle står i stark kontrast mot de nattsvarta spådomar som vi fått höra, bl. a. här i kammaren från företrädare för de borgerliga partierna – vilket elände skulle inte drabba vårt samhälle när den socialdemokratiska regeringen trädde till!

Under sex år med borgerliga regeringar fördubblades arbetslösheten – fast de lovade fler jobb. Matpriserna steg med 100 %, industriproduktionen rasade, svenska företag slogs ut från den internationella marknaden, osv. Missmodet bredde ut sig i hela det svenska samhället.

Men nu har det vänt. Sverige är åter på rätt väg. En framgångsrik ekonomisk politik har inneburit att industriproduktionen nu ökar mycket kraftigt. Budgetunderskottet har nära nog halverats i jämförelse med moderata spådomar. Det är återigen mera lönande att investera än att placera pengar. Investeringarna är i full gång. Flera företag startas än någonsin tidigare. Optimismen och framtidstron är på väg tillbaka.

Vi ser nu goda effekter av regeringens politik i mitt hemlän, Skaraborg. Vi har ett näringsliv som tagit vara på de förutsättningar som skapats för en ökad industriproduktion.

Under de två sista borgerliga regeringsåren fördubblades arbetslösheten i Skaraborgs län. Drygt 7 000 människor var öppet arbetslösa. I dag är den siffran nere i 4 700. Det är 1 100 färre än för ett år sedan. Arbetslösheten har steg för steg pressats ner och har under *hela* förra året legat under 1982 års nivå.

Vad som varit speciellt glädjande är att efterfrågan på arbetskraft inom tillverkningsindustrin nära nog fyrdubblats från 1982 tills i dag. I t.ex. verkstadsindustrin var de lediga jobben 504 under 1982. Det skall jämföras med 2 193 under 1984 t. o. m. november månad, dvs. en fyrdubbling. Inom träindustrin, som är en viktig industrigren i vårt län, har man haft samma positiva utveckling.

Länsarbetsnämnden har i huvudsak bedömt arbetsmarknadsutsikterna som goda även under 1985. Många företag rapporterar om välfyllda orderböcker. Sysselsättningen i byggnadsverksamheten har i vinter legat högre än förra året. Till hösten finns enligt länsarbetsnämndens bedömningar risker för en ökad arbetslöshet. Mot bl.a. den bakgrunden har vi socialdemokrater från länet i några motioner föreslagit tidigareläggning av ett antal större vägbyggnationer. Det gäller Östra leden i Skövde, en ny sträckning av riksväg 44 i Grästorp samt en ombyggnad av väg 46 utanför Falköping. Vidare föreslår vi att byggandet av en bro till Torsö i Vänern påbörjas i höst. Vi hoppas givetvis på en välvillig behandling från riksdagens sida senare i vår. Dessa projekt skulle stärka arbetsmarknaden i vårt län samtidigt som varje objekt i sig är angeläget.

Vi har således i stort sett en positiv utveckling i vårt län. Vi har fler människor i arbete än någonsin tidigare. Samtidigt måste alldeles självfallet understrykas att arbetslösheten fortfarande är oacceptabelt hög. Det krävs en fortsatt kraftfull arbetsmarknadspolitik för att bryta utvecklingen när det gäller långtidsarbetslösheten. Fortfarande har kvinnorna svårt att hävda sig även när platsutbudet stiger. Det gäller också vissa ungdomsgruppers sysselsättningssituation.

Utvecklingen i den norra länsdelen inger viss oro för framtiden. Speciellt drabbat är Gullspång, där ortens dominerande företag, Gullspångs Elektrokemiska AB, i dagarna gått i konkurs. De anställda där känner naturligtvis särskild oro för sin framtid. Men även från kommunens sida har såväl nu som tidigare framförts farhågor för konsekvenserna av förlorade arbetstillfällen, en negativ befolkningsutveckling och därmed ett sviktande skatteunderlag. Socialdemokratiska partidistriktet har i dagarna begärt att länsstyrelsen

snarast tar fram ett underlag som kan ligga till grund för åtgärder i syfte att stärka arbetsmarknaden i Gullspång och över huvud taget norra länsdelen. Här kan också komma att aktualiseras åtgärder som kräver statsmakternas aktiva stöd.

Herr talman! Jag har med det anförda velat peka på några exempel på positiva effekter i vårt län av regeringens politik, över huvud taget av att vi nu har en kompetent och handlingskraftig regering i det här landet. Men jag har också velat peka på några problem som inger oro för framtiden, problem vilkas lösning i stor utsträckning är beroende av att vår socialdemokratiska regering får fortsätta den nu inledda, framgångsrika politiken – en regering som bygger sin politik på att arbetet är grunden för välfärden och att varje människa har rätt att efter förmåga delta i arbetet, en regering som är införstådd med att möjlighet till utbildning är varje människas rättighet och en av de viktigaste faktorerna för att värna den fulla sysselsättningen. Det är viktigt inte minst i Skaraborgs län, där utbildningen på såväl gymnasie- som högskolenivå bättre måste anpassas efter Skaraborgs invånares och näringslivs behov.

Vad alternativet till en socialdemokratisk politik är när det gäller alla människors rätt till arbete och utbildning framgår alldeles särskilt tydligt efter årets allmänna motionstid. Även om splittringen mellan de borgerliga partierna är lika stor som eller större än när de satt i de olika regeringskonstellationerna, är de rörande ense om politiken när det gäller att försäkra för de sjuka och att minska stödet till de arbetslösa och till hyresgästerna. Det är vanliga löntagare, sjuka och arbetslösa som skall klämmas åt, medan de som redan har det bra skall få ytterligare förmåner.

Herr talman! Alternativet i svensk politik är i dag i sanning särskilt tydligt när det gäller hur notan efter sex misslyckade borgerliga regeringsår skall betalas.

Anf. 80 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag är rädd för att jag inte kan framföra en lovsång över regeringens politik på samma sätt som Jan Fransson nyss gjorde. Jag skall nämligen tala om Sjuhäradsbygden, och uppenbarligen har regeringen inte varit lika god mot Sjuhäradsbygden som mot Skaraborgs län. Vi får se om det blir någon bättring på den punkten.

I Sjuhäradsbygden och i Älvsborgs län i övrigt, liksom på andra håll, har arbetslösheten gått ned det senaste året. Det är en ganska naturlig följd av en bättre konjunktur och de devalveringar som genomförts. Det hade varit fruktansvärt om inte de hade gett några effekter.

Vi hade en sittning med landshövdingen och länsarbetsdirektören för en tid sedan. Efter beskedet om att arbetslösheten faktiskt är lägre det här året än vad den var förra året sade länsarbetsdirektören följande: Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att antalet långtidsarbetslösa ökar. Framför allt ökar antalet äldre långtidsarbetslösa. Dessutom befinner vi oss i en högkonjunktur, och då skulle vi alltså ha en lägre arbetslöshet. Men det anmärkningsvärda är att vi har en högre nivå än under den högkonjunktur

som vi hade dessförinnan. Vi kommer alltså att ha en högre arbetslöshetsnivå för varje högkonjunktur som vi har, och det är mycket allvarligt.

Detta visar alltså att den politik som förts inte har utnyttjat den högkonjunktur vi har tillräckligt effektivt. För Sjuhäradsbygden har det inneburit att vi fått en befolkningsminskning. Det är naturligtvis inte så förfärligt konstigt. År 1970 arbetade 27 000 människor inom tekoindustrin hemma i våra bygder. Nu är vi nere i 12 000. Det innebär alltså en minskning på 15 000 sysselsättningstillfällen inom teko under de senaste åren. Att detta får sina konsekvenser är fullt naturligt och helt klart.

Det är flera varvskriser som vi har genomlidit under den här tiden. Normalt är när vi får en varvskris då tusentals människor blir arbetslösa att samhället går in med ganska ordentligt stöd. Det har hänt i Göteborg, Landskrona och nu senast i Uddevalla. Men i fråga om Sjuhäradsbygden har det inte varit några tankar åt det hållet. Ändå har effekterna av de försvunna arbetstillfällena varit lika ödesdigra som någon annanstans. Det är bara det att dessa kommit litet pö om pö. Det har inte varit så stora företag som försvunnit. Det är inte så att jag är missunnsam mot dem som fått stödet, men jag tycker att det vore rimligt att man förde ungefär likadan politik i alla regioner och i alla delar av landet. Det är en orättvis politik som det socialdemokratiska partiet för när man ger stöd till en del regioner samtidigt som man drar ned stödet till tekoindustrin. Det är detta stöd som varit en förutsättning för kanske två tredjedelar av företagen inom branschen.

Vi hade en målsättning en gång om att vi skulle ha en 30-procentig försörjningsgrad – en målsättning som socialdemokraterna gärna talade om i opposition. Då tyckte man att det var en angelägen målsättning. Vid det här laget har man helt glömt bort det. Det tycker jag är synd.

Nu drar man alltså ner stödet till tekoindustrin. Detta innebär att sysselsättningen sjunker i Sjuhäradsbygden. Tekoindustrin är ju en av de grundvalar som sysselsättningen där står på. De andra benen så att säga utgörs av jordbruk och skogsbruk i första hand. Men också inom dessa näringar, framför allt inom jordbruket, kan vi se växande problem framför oss.

Stödet till tekoindustrin kom ju till under de borgerliga åren. Vi insåg nödvändigheten och värdet av att ha en svensk tekoindustri. Det här stödet drar man nu ner. Det är framför allt viktigt att behålla äldrestödet som ett generellt stöd till alla företag och på så sätt skapa likvärdiga förutsättningar för de olika företagen, framför allt de små.

Vi tycker också att det är väsentligt att man satsar på att köpa svenska varor och svenska tekoprodukter. Där är ursprungsmärkningen en viktig del i informationen till konsumenterna. Men det är också viktigt att vi på den offentliga sidan går före med gott exempel och köper svenska produkter i så stor utsträckning som det är möjligt att göra det. Jag tror att det måste bli en uppräckning härvidlag. I dag har vi en försörjningsgrad på detta område som understiger 20 %. När det gäller konfektionen är den nere under 15 %, och när det gäller triåker ligger vi litet bättre till, men merparten av det vi förbrukar, omkring 80 %, köps utifrån, och det är någonting som vi måste ändra på.

Palme talade förut i dag om flyttningsbidraget som en positiv sak. Det kan det kanske vara i vissa situationer, men generellt sett kan man inte påstå att det förhåller sig så. Att arbetslösheten har gått ner i Älvsborgs län och i Sjuhäradsbygden beror delvis på att människor flyttar till andra områden, där det finns arbeten.

Från centerpartiets sida tycker vi det är långt viktigare att bedriva regionalpolitik än att få människor att flytta bort från sina bygder. Vi tycker att man i första hand skall skapa arbetstillfällen åt människor, framför allt ungdomar. Många har ju poängterat vikten av att ungdomar får jobb, men det är också viktigt att de kan få det i sin hembygd.

Före förra valet, 1982, tyckte socialdemokraterna där hemma att alltsammans var väldigt enkelt. Det var inte svårt att lösa tekos problem, och byggnadsindustrins problem skulle man också lösa lätt, eftersom man skulle öka byggandet. Egentligen har ingenting av det här blivit rätt. Man bygger betydligt mindre i dag än man gjorde förr, och samtidigt drar man ner stödet till tekoindustrin. På det sättet får inte tekoindustrin del av devalveringseffekterna och den fördel som högkonjunkturen skulle ha gett i annat fall.

Börje Hörnlund sade tidigare att löntagarfonderna är negativa för bygder med småföretag. Jag vill livligt understryka detta. För Sjuhäradsbygden är löntagarfonderna en katastrof. De är en dammsugare, som drar kapital därifrån och inte tillför någonting.

Stödet till småföretagen är också väsentligt. Börje Hörnlund berörde på vilka sätt centerpartiet har förelagit förbättringar, och därför skall jag inte upprepa detta.

Jordbruket och skogen i kombination är något mycket viktigt för Sjuhäradsbygden, som sysselsättningsobjekt men även för att bevara det öppna, leende landskap som vi har och som är en viktig del i människornas möjligheter till rekreation. Det förslag som livsmedelskommittén har kommit med är i detta avseende en katastrof, därför att just de här bygderna kommer att drabbas mycket hårt genom nedläggningar av åkermarken. Vi kan inte acceptera en sådan politik – men till detta får vi återkomma, eftersom jordbrukspolitiken kommer att behandlas litet senare under riksmötet, och vi får ta den diskussionen då. Min förhoppning är naturligtvis att den kritik som har riktats mot livsmedelskommitténs betänkande skall sätta sina spår i den proposition som så småningom kommer, så att vi slipper uppleva en jordbrukspolitik av det märke som man där har signerat.

För oss i Västsverige och i Sjuhäradsbygden är även försurningen ett mycket stort problem. Vi har sett begynnande skador. Det är alarmerande. Vi har också sett och kan dra erfarenheter av vad som har hänt i Tyskland. Efter det att skadorna uppstått har utvecklingen gått betydligt snabbare än man kunde ha väntat sig.

Det har inte kommit något förslag från regeringen på den punkten, och det tycker vi är anmärkningsvärt. Vi borde ha haft ett förslag här betydligt tidigare. Här måste nu någonting ske mycket snabbt.

Vi behöver förslag som innebär att svavelutsläppen och kväveutsläppen minskar. Ett bra sätt att lösa detta skulle vara att övergå till vedbränsle i ökad

utsträckning. För Sjuhäradsbygden skulle det vara möjligt i mycket stor utsträckning, eftersom vi har god tillgång till skogsråvara och skulle kunna förse oss med detta bränsle till stor procent. Därigenom skulle oljeförbrukningen minska, kolintroduktionen kunna stoppas och utsläppen av svavel bli betydligt mindre.

För Sjuhäradsbygden är det också mycket viktigt med en utbyggnad av högskolan. Inger Josefsson och jag har i vår motion redovisat hur vi anser att utbyggnaden skall gå till. Det har naturligtvis också kommit motioner från andra, och jag hoppas att det därför skall vara möjligt att få till stånd en utbyggnad av fritidspedagog- och förskollärarytbildningen på det sätt som vi har redovisat.

Vi har också föreslagit en ökad utbildning inom tekoområdet. Det vore naturligt att vi i Sjuhäradsbygden fick en sådan utbildning. Vi har där ett tekocentrum i och med att vi har ett stort kunnande på tekoområdet. Det skulle vara naturligt att utnyttja detta kunnande för att få en utbyggd tekoutbildning. Det är också nödvändigt för att förse industrin med människor, som behövs för att ersätta dem som går i pension.

Vi har under flera år krävt att få en egen Sjuhäradsradio. Detta är mycket aktuellt just nu, eftersom avtalet med staten skall skrivas om. I detta sammanhang måste vårt krav på en egen radio komma in, så att den tjugofemte lokalradiostationen startas i Sjuhäradsbygden och placeras i Borås. Jag har fått brev om detta från människor som säger att vi måste få en egen lokalradio, där de problem och glädjeämnen som vi har tas upp – det är ingen annan som intresserar sig för dem. Det är på tiden att detta krav nu uppfylls.

Herr talman! Med detta har jag velat fästa uppmärksamheten på en del av de problem vi har i Sjuhäradsbygden, och jag hoppas att vi under detta riksmöte skall kunna rätta ut en del av frågetecknen och få till stånd beslut som kan vara till gagn för bygden.

Anf. 81 ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Mitt inlägg här kommer framför allt att beröra de regionalpolitiska frågorna och då främst situationen i Värmlands län.

Låt mig först och främst deklarerat att den optimism och framtidstro som börjat göra sig gällande i landet i stort också märks av i Värmland. Vi kan således konstatera en fortsatt minskning av antalet arbetslösa, från 10 000 för ett år sedan till omkring 8 000 f. n. Antalet ledigamälda platser har också ökat, antalet varsel har minskat, och vi kan notera färre konkurser och flera nystartade företag. Så långt kan vi alltså skönja en ljusning vid horisonten även för Värmland.

Men detta till trots finns det åtskilliga orosmoln som skymmer denna ljusning. Många av de svåra och allvarliga problem som vi haft att brottas med under senare år återstår. Jag tänker då närmast på de djupgående strukturella problemen inom industrin och näringslivet som fortfarande är mycket framträdande – ja, i en del fall t. o. m. akuta – och som kräver fortsatta konstruktiva och planmässiga insatser.

Arbetslösheten i Värmland är fortfarande den näst högsta i landet efter Norrbotten, och bland de tio kommuner som toppar arbetslöshetsstatistiken i landet finns inte mindre än tre i Värmland, nämligen Torsby, Hägfors och Munkfors, vilket understryker vårt läns allvariga situation.

I en omfattande sysselsättningsmotion har vi socialdemokratiska riksdagsmän från Värmland pekat på den speciella situation, med en kombination av glesbygd och strukturomvandlingsproblem, som vi har i Värmland – en kombination som har lett till att Värmland alltså har ett av de högsta arbetslöshetstalen i landet.

Vi har också i motionen pekat på de snabba och överraskande beslut som har fattats inom den högre finans- och bolagsvärlden, som bl. a. medfört att de industriella ägandeförhållandena på nytt har ändrats. Stora Kopparbergs köp av Billerud kan t. ex. befaras medföra åtgärder som minskar arbeidskraftsbehovet inom denna industri. Man upplever också en oro genom att den högsta koncernledningen inte längre finns inom länet – avgörande beslut som berör tusentals anställda fattas i styrelserum som inte ens finns i Värmland.

Herr talman! Jag nämnde inledningsvis att vi fortfarande har djupgående strukturella problem i länet – i en del fall akuta – och jag tänker då dels på Delax-fabriken i Deje, dels på järnverket i Björneborg.

Delax Fiber AB – f. ö. en efterföljare till det bortrationaliserade pappersbruket i Deje, som för mindre än tio år sedan hade 440 anställda – ligger praktiskt taget i dödsryckningar.

Efter att ha upplevt kris efter kris, varvid varje gång antalet anställda har decimerats, hade man vid den senaste krisen 140 anställda kvar. Denna styrka hoppades man kunna få behålla och kanske t. o. m. öka, då fabriken tillverkar intressanta produkter, som har efterfrågan på marknaden. Men eftersom en av delägarna har funnit det mera lönsamt att knyta kontakter med en fabrik i Frankrike för tillverkning av samma produkt, en s. k. mattbärare – och t. o. m. överfört patentet dit – finns inte längre förutsättningarna för denna produktion i Deje. I så fall återstår en liten tapper skara på 30 anställda, som skall producera karbonpapper vid den gamla anrika fabriken, vilken varit bygdens livsnerv under många decennier.

Febrila ansträngningar görs för att försöka hitta nya produkter för att belägga den pappersmaskin som man hittills producerat mattbäraren med, men hoppet att lyckas med detta är inte stort. Resignationen har nått även de tappreste av Dejejobbarna, av vilka de flesta nu har att välja mellan arbetslöshet eller att flytta från kommunen för att kunna få sin utkomst.

Det finns faktiskt anledning att än en gång vädja till industridepartementet att göra ett sista försök att hjälpa till att finna lösningar – inte minst med anledning av att det är VD-n vid Laxå bruk, som är ett statligt ägt företag, som är den delägare av Delax som nu säljer ut den produkt som man utvecklat i Deje, den s. k. mattbäraren, till Frankrike, därför att den inte gett nog snabba pengar.

Även i Björneborg har rationaliseringens och strukturomvandlingens vindar gått hårt fram. För ett tiotal år sedan var sålunda personalstyrkan vid

Björneborgs Jernverks AB omkring 700, för att nu vara nere i 300 personer – och framtiden ter sig mycket oviss för de 300 anställda. Ägaren, Avesta Jernverk AB, arbetar på att finna en lösning – antingen en rekonstruktion eller en total nedläggning av verksamheten. Förhandlingar pågår mellan bolaget och industridepartementet om under vilka förutsättningar det av statens tidigare beviljade villkorlånet skall kunna lösas. Ägarna måste härvidlag redovisa en plan över vilka långsiktiga avsikter man har, och otåligheten är förklarligt nog stor bland de anställda över att det dröjer så länge innan det kommer något besked. Denna otålighet underströks f.ö. med skärpa då man i söndags – trots den kalla väderleken – gick man ur huse i Björneborg för att demonstrera för att få besked – och för att få behålla sitt järnverk.

Då det gäller de strukturella problemen i övrigt är det ju framför allt Bergslagsregionen som är aktuell, där fem av de östra och norra kommunerna i länet är berörda. Den speciella Bergslagsdelegation som tillsattes förra året arbetar febrilt på att finna lösningar och förslag till nya industrietableringar inom denna region. Här måste staten vara beredd att hjälpa till med ytterligare satsningar i den takt som delegationen kommer med för regionen realistiska och ekonomiskt försvarbara förslag. Skall inte en hel region dö, måste samhället vara berett att medverka till att ge befolkningen möjlighet till sin bärning och till att de skall kunna bo kvar i sin egen bygd.

En målmedveten satsning på Värmland har goda utsikter att lyckas, det har vi hävdats i vår motion. Vi har rika naturresurser i form av skogar och mineraltillgångar, och vi har en rik industritradition – där inte minst tillgången på erfaren och kunnig arbetskraft utgör en viktig resurs. Vi har en väl utbyggd samhällsservice i form av hälso- och sjukvård, skolor, osv. Våra rika naturresurser kan i än större utsträckning nyttjas till turism, rekreation och friluftsliv. Vidare har exempelvis vattenbruksindustrin stora möjligheter att etableras genom tillgång på naturliga vatten av god kvalitet. Sålunda finns det långt framskridna planer på att låta upprätta ett vattenbrukscentrum i Munkfors i samarbete med Uppsala universitet, med bl. a. ett laboratorium. Det finns långt framskridna planer på ett vintersportprojekt i norra Värmland – det s. k. Branäsprojektet – som skulle kunna ge denna ur sysselsättningssynpunkt mycket svaga del av länet ett hundratals arbetstillfällen. Båda dessa projekt måste dock för sitt förverkligande ha statligt stöd, och vi förutsätter att regeringen medverkar till att sådant stöd kan utgå.

Målsättningarna för lokalisering av central statlig verksamhet har inte uppnåtts, och de genomförda utlokaliseringarna har dessutom urholkats genom de besparingar och rationaliseringar som pågår. Det är därför motiverat att Karlstad – inte minst mot bakgrund av att behovet av nya arbetstillfällen i länet har ökat – bör komma i fråga som mottagningsort då det gäller utflyttning av statlig verksamhet liksom då det gäller lokalisering av ny statlig verksamhet. Den centrala myndigheten för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen är ett exempel på en sådan lokalisering.

Vi har också – dels i Värlandsmotionen, dels i separata motioner – understrukit vikten av goda kommunikationer. Detta gäller inte bara järnväg

och flygkommunikationer utan framför allt framkomligheten på våra vägar. Ur regionalpolitisk synpunkt anser vi att en upprustning och förbättring av vägnätet är av den allra största, ja, i många fall kanske av avgörande betydelse för att nya industrier skall etableras.

Herr talman! Jag har här i mitt anförande velat presentera Värmland just nu, med alla dess bekymmer, men också med dess inslag av ljusare framtidsutsikter och framtidstro. Vad som är helt klart är – och det hoppas jag framgått av vad jag sagt – att Värmland är i behov av stöd från statens sida inom olika områden, om vi ska kunna ta till vara de möjligheter som trots allt står till buds i vårt län.

Vad som är allra viktigast för Värmland är därför att vi får behålla vår nuvarande regering, så att den ekonomiska upprustningen av Sverige kan fortsätta. Vad som är allra viktigast för Värmland liksom för hela landet är alltså att förhindra att vi återigen får en borgerlig regering som då kommer att genomföra de många förslag till nedrustning av vårt sociala trygghetsnät som föreligger i de olika borgerliga motionerna och som för framför allt de vanliga löntagarna såväl i Värmland som i övriga landet kommer att medföra mycket stora – och orättvisa – försämringar.

Låt mig med förslaget om borttagande av skattereduktionen för fackföreningsavgifter exemplifiera detta mera konkret. För många löntagare är detta den enda avdragsmöjlighet som föreligger. För enbart exempelvis de värmländska medlemmarna i Skogs-, Pappers- resp. Träindustriarbetareförbundet skulle detta innebära en sammanlagd kostnad av närmare 4,5 milj. kr.

Ytterligare ett exempel som visar vad som kommer att inträffa för den enskilda människan gäller försämringen av statsbidraget till arbetslöshetskassorna. Vad kommer detta att innebära för den enskilde jobbaren? Ja, i varje fall mycket varierande ekonomiska påföljder, eftersom exempelvis en skogsarbetare i genomsnitt har 22 arbetslösa dagar per år medan SACO-medlemmar endast har 1,2 arbetslösa dagar per år. I reda pengar kommer avgiften till A-kassan för skogsarbetaren att öka från omkring 200 kr. per år i dag till 1 400 kr. per år – enligt moderatförslaget. Moderaterna vill dessutom att höjningen av dagavgiften på 15 kr. skall betalas med en egenavgift, vilket alltså för skogsarbetarens del skulle kosta ytterligare 330 kr., – alltså 1 620 kr. i stället för 200 kr. i dag, eller utslaget per månad, 135 kr.

Herr talman! Det allra viktigaste för de vanliga människorna i Värmland, liksom för människorna i hela landet, är att vi får behålla vår nuvarande regering. Det är endast en fortsättning på den nuvarande politiken – där man solidariskt ställer upp för de svaga, det må gälla såväl enskilda människor som regioner – som utgör en garanti för att Värmland återigen skall bli ett blomstrande och framgångsrikt län.

Anf. 82 YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Eftersom vi just har börjat ett valår, kan det ha sitt intresse att påminna om uttalanden och annat som förekommit i tidigare valrörelser. Närmast tänker jag på valrörelsen 1976, som ju ledde till ett regimskifte.

Socialdemokraterna anordnade, som ett exempel, en stor konferens i

Fagersta om stålindustrins framtid i vårt land. Under hela valrörelsen ställde dåvarande förbundsordföranden Bert Lundin frågor till de borgerliga om vad de vill göra för att säkra tryggheten för medlemmarna i Metall. De borgerliga ville inte svara på frågorna, eller ens föra en debatt kring frågeställningarna. De hade säkert klart för sig att en sådan debatt skulle ha visat behovet av samhällsingripanden och löntagarinflytande.

Under hela 1976 års valrörelse manade vi till besinning, ansvar och realism. Vi varnade för löften om skattesänkningar, därför att vi visste att skatterna i vårt land utgjorde grunden för de sociala reformerna, för pensionärernas, de handikappades och de sjukas trygghet samt för barnfamiljernas standard. Vi varnade den gången för de dyra reformerna, därför att vi visste att vi stod inför starka krav på återhållsamhet. Det fanns med redan gjorda åtaganden tillräckligt stora anspråk på framtiden. De borgerliga ville i den valrörelsen inte tala om de problem som hotade branscher och regioner i vårt land.

De borgerliga partierna vann valet den gången. När sedan verkligheten tvingade sig på dem, sköt de genom den s. k. Åslingdoktrinen över problemen och ansvaret på företagsledningarna. Den inbördes ocnighet och passivitet som de borgerliga regeringarna – det var ändå fyra stycken – visade under sina sex år hade föga att göra med de borgerliga partiernas förkunnelse i 1976 års valrörelse. Det är behövt att erinra om detta, då vi hör utspelen inför höstens val.

Om vi nu söker analysera dagens regionala problem med sysselsättning och förändring av företagsstrukturer, finner vi att den analysen inte ger någon anledning till att vi i Bergslagen skulle slå oss till ro. En del allmänna förutsättningar för näringslivet i landet som helhet har förbättrats. Norrbottenpaketet har tillkommit. Bergslagspropositionen har hittills kanske givit mindre än vi väntat. Uddevallapaketen är det senaste tillskottet. Jag är inte ute för att klandra Uddevallapaketen, tvärtom. Det var behövt för den regionen. Dessutom kan sannolikt en bilfabrik i Uddevalla ha goda återverkningar i Mellansverige. I Kopparbergs län kan det betyda ökade leveranser av Domnarvsplåt, större leveranser av fjädrar från Lesjöfors fabrik i Fredriksberg och mera bilutensilier från Malung, för att ta några exempel.

Bergslagsdelen av vårt land har emellertid varit illa under de starka strukturomvandlingarna. Jag har tidigare stått i kammarens talarstol och räknat upp ett antal gruvor som inte längre bryts och stålverk som lagts ned eller decimerats. Det rör sig om ca 15 000 arbetstillfällen som försvunnit i de drygt 20 kommuner som brukar räknas till Bergslagen.

Omställningar av mera grundläggande slag kan innebära risker för att reaktionära krafter får fritt spelrum. För att motverka det har socialdemokrater och LO-förbundens medlemmar i Dalarna sökt inventera arbetsmarknadens problem, väl medvetna om att vi varken kan eller vill isolera oss med alla bekymmer. Jag skall inte upprepa siffrorna för befolkningsminskning, utflyttning, ålderssammansättning och arbetslöshet. De är i stort sett bekanta sedan förut.

Vi kan, som en gemensam nämnare, konstatera att vi behöver fler företag i Bergslagen, både medelstora och små. Stöd behövs till en Bergslagens tekniska högskola och till en vidgad infrastruktur genom direkt hjälp från samhällets sida.

Ser jag på Kopparbergs län kan jag konstatera att den tekniska infrastrukturen måste utbyggas. Vägnätet behöver förstärkas och ges ökad kapacitet därför att en avsevärd del av godstransporterna sker per bil. I fråga om de tyngsta transporterna har järnvägen fortfarande en dominerande betydelse. Av den totala trafiken i landet passerar nära nog en femtedel genom länet. Av dessa transporter tar Domnarvet och Trätåg ca 1,5 miljoner ton vardera – transporter av timmer och massaved. Bangårdarna, särskilt den i Borlänge, är flaskhalsar som behöver åtgärdas. Moderniseringen av telenätet bör forceras. Västerbergslagen är särskilt pressat f. n. Vi väntar också på de centrala delarnas anslutning till bredbandsnätet, alltså det fiberoptiska nätet.

De stora industriföretagen behövs, men deras dominans i den enskilda ortens näringsliv måste brytas. Deras sårbarhet är besvärande i perioder av kriser. Tidigare har vi haft anledning att tala om Vikmanshyttan och Horndal enbart i negativa termer. Nu har man viss erfarenhet från industrins diversifiering i dessa samhällen.

Säkert är större delen av svenska folket, nu som tidigare, beredd till uppoffringar i syfte att hjälpa landsdelar där så kan behövas. Men den första och avgörande förutsättningen är att bördorna bärs solidariskt.

När det gäller att skapa sysselsättning, att rädda regioner, då borde solidariteten gälla alla samhällsgrupper. Här ser jag det emellertid som lämpligt med en varning i anslutning till mitt inledande tal om valåret. Solidariteten tycks inte vara ledstjärna i alla läger. Några ser i stället som sin främsta uppgift att odla egoism och hatkampanjer. Dessa hatkampanjer, som medlemmar i Moderata ungdomsförbundet tycks leda, kan man tycka att de äldre moderaterna borde ta avstånd ifrån. På den punkten instämmer jag helt och fullt med Ingvar Carlsson uppfattning som den återgavs i ett inlägg i Aftonbladet fredagen den 1 februari. Också Anna Lindh har varit inne på den här frågan i sitt anförande.

Formerna för moderaternas valupptakt väcker trista och onda minnen hos många av oss. I Kopparbergs län såg vi tyvärr ett förebud om kampanjen under senhösten 1984.

Se till att tygla de dunkla känslorna! Krafterna bör kunna användas till vettigare uppgifter. Det är en ärlig uppmaning. Men efter det vi har bevittnat här i dag är det säkerligen stor risk att fortsättningen inte blir bättre.

Anf. 83 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt med Yngve Nyquist om de politiska ungdomsförbunden och deras aktiviteter. Det får andra göra.

Låt mig börja med att säga att trots allt tal om att det inte skulle bli några skatthöjningar lade regeringen fram förslag om höjning av reklamskatten. Det var den 75:e skatthöjningen sedan den nuvarande regeringen tillträdde. Sammanlagt har regeringens skatthöjningar betytt att svenska folket fått

punga ut med ytterligare 30 000 milj. kr. till det allmänna. Det är mycket pengar. Det är fråga om både direkta och indirekta skatter.

De svenska energiskatterna, för att ta ett exempel, saknar motstycke vid en internationell jämförelse. De innebär ökade kostnader både för industrin och för allmänheten. Sverige är nu på rätt väg – det har varit temat för många socialdemokratiska talare i den här debatten. Men industrins konkurrenskraft försvagas, och allmänheten får dyrare produkter, eftersom ökade kostnader för näringslivet alltid ytterst drabbar konsumenterna och verkar inflationsdrivande. Skatternas inverkan på inflationen borde finansministern ha tänkt på när han överambitiöst och storordigt förklarade att inflationen under 1984 kunde beräknas stanna vid 4 %. Sambandet mellan inflation och skattetryck visas bl. a. av att Sverige, som har det högsta skattetrycket i västvärlden, också har den snabbaste inflationen. Tidigare toppade Italien inflationsligan, men under årets sista tre månader gick Sverige förbi på grund av punktskattehöjningarna i december. Prisstegringarna i Sverige blev 1984 mer än dubbelt så stora som finansministern räknat med. Tyvärr förefaller hans ambitiösa mål att inflationen i år endast skall vara 3 % lika lösligt grundat som förhoppningarna om det gångna årets inflation. Inflationen är inte endast stöld från småspararna utan också orsaken till att konkurrensförmågan hos svensk industri håller på att urholkas. Resultatet av den snabba svenska inflationen blir alltså fortsatt hög arbetslöshet – visserligen, som många har påpekat i debatten här i dag, statistiskt dold genom vissa kosmetiska arbetsmarknadsåtgärder men i verkligheten skrämmande hög. Det går inte att glädja sig över arbetslöshetsstatistiken förrän de många som är föremål för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder fått fasta jobb ute i näringslivet.

Även om det just nu går bra för den svenska exportindustrin, främst beroende på uppgången i den amerikanska ekonomin och den höga dollarkursen, har som sagt den svenska inflationen börjat fräta på vår konkurrensförmåga. Vårt värsta konkurrentland, Västtyskland, har en betydligt lägre inflationstakt än Sverige. Om man tar genomsnittet för perioden 1975–1984 var inflationen i Sverige 10 % mot 4,2 % i Västtyskland, medan ökningen i industriproduktionen i Sverige var 0,7 % mot 3,2 % i Västtyskland. Också detta visar hur inflationen påverkar vår konkurrenskraft. Höjningen av skatter och utgifter ökar direkt näringslivets kostnader, och till detta kommer sedan de kostnader som består i att löntagarna får högre löner för att kompenseras för de genom skatterna och avgifterna höjda levnadskostnaderna. Reduceras inte skattetrycket kommer den rullande snöbollen att växa till ett snöskred. Av, vågar jag påstå, valtaktiska skäl vill regeringen inte vidta de besparingsåtgärder som behövs för att minska skattetrycket.

Herr talman! Den höjda förmögenhetsbeskattningen motverkar också industriinvesteringarna i framför allt de små och medelstora företagen, de företag som är så viktiga för sysselsättningen och om vilka det talas många vackra ord inte minst ett valår. Den höga förmögenhetsskatten i förening med andra skatter och marginalskatten tvingar många familjeföretagare att

ta ut nominellt mycket höga löner för att kunna fullgöra sina skyldigheter gentemot det allmänna. Den höga förmögenhetsbeskattningen och även arvsskatterna försvårar också generationsväxlingar i företagen. De är helt enkelt ingenting annat än en broms på den ekonomiska utvecklingen. Med de sysselsättningsproblem som vi nu har är det rent oförnuft att bromsa den industriella och ekonomiska utvecklingen.

Det är ett allmänt missnöje i landet med de höga skatterna, och ändå tänker de flesta människor inte på hur starkt skattetrycket i verkligheten är. Man tänker på sin skattsedel och kanske också på momsens, men man vet väldigt litet om hur många olika skatter som döljer sig bakom de produkter som når affärsdiskarna: Hur många tänker på att den som köper t. ex. en läskedrycksflaska för låt oss säga 2 kr. betalar 1 kr. 11 öre i skatt genom att produktionen är belagd med skatter i olika led och av olika slag? Det är genom smygskatter av olika slag i förening med direkta skatter som Sverige har fått det högsta skattetrycket i hela västvärlden. De olika skatterna tar också mer än halva bruttonationalprodukten.

Herr talman! Det är inte bara skatter till stat och kommun som näringslivet har att betala. Det skall också betala till löntagarfonderna, denna underliga skapelse som man tvekar om ifall de är myndigheter eller något helt annat – något stort, grått, namnlöst. Det beräknas att näringslivet 1984 fått betala ca 4 200 miljoner till detta svärdefinierade kollektiv. Av detta belopp är närmare 700 miljoner s. k. löneavgifter. Min partikollega Gullan Lindblad påpekade nyss i sitt anförande vilka negativa effekter som löntagarfonderna har fått för Värmland. Så är det över hela vårt land.

Med tanke på alla skatter och avgifter är det inte så underligt att Sverige under de senaste åren haft en sämre produktionsökning än våra nordiska grannländer och OECD i dess helhet. I år väntas tillväxten i vår bruttonationalprodukt bli ca 2 %, dvs. något över 2 % enligt regeringens bedömning och något under enligt konjunkturinstitutets. Också när det gäller industriproduktionen kommer vi under innevarande år att ligga efter både Danmark och Norge.

Den socialdemokratiska tidskriften *Aktuellt* i politiken nr 20 från den 29 november i fjol, som jag läste för en tid sedan, hade en ledare med rubriken "Företagen får också bära sin del av bördan". Det sägs i denna ledare att det "finns fog för kraven att dra in det stora penningöverflödet i företagen". Man säger vidare att vinst- och likviditetsindragningar från näringslivet beräknas till 27 miljarder medan vinsterna i näringslivet uppskattas till 50 miljarder. Den socialdemokratiska tidskriften förefaller vara mycket belåten och stolt över detta. Men vad som skett och sker är inte något annat än en form av konfiskation. Man måste se mycket ljusst – eller kanske rättare sagt rött – på tillvaron om man inte inser att sådana här skatter och indragningar minskar både konkurrensförmågan och investeringarna, samtidigt som de ökar arbetslösheten. Är man på socialdemokratiskt håll helt aningslös när det gäller näringslivets arbetsförhållanden? Eftersom man inte kan betvivla socialdemokratins goda vilja måste det hela skrivas på okunnighetens konto. Regeringen har själv gjort allt för att motverka ett av sina stora löften under

den förra valrörelsen. nämligen att skapa nya och trygga jobb.

Herr talman! Det är uppenbart att den nuvarande utformningen av vårt skattesystem i förening med det höga skattetrycket är direkt farligt för hela vårt samhälle och innebär en stor risk för framtiden. Det är allmänt bekant att många begåvade, yrkesskickliga forskare och affärsmän – inte bara toppidrottsmän – har lämnat vårt land på grund av skattetrycket. Det har av samma skäl varit svårt att locka utländska forskare hit.

En sak har de senaste åren lärt oss: socialdemokratiska regeringar och högre skatter hänger ihop som ler och långhalm. Resultatet av blandningen blir att vårt land släpar efter vid internationella jämförelser, att vår konkurrensförmåga minskar och att vi får räkna med en ökad och fortsatt hög arbetslöshet. Detta kan regeringens skrytvalser inte dölja.

Anf. 84 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Det hör till ordningen att centern svarar för nytänkandet och lägger fram konkreta och framåtsyftande förslag. Dessa förslag blir med stor säkerhet ifrågasatta av de övriga partierna och i många fall förhånade, men historien visar att vi ofta får helt rätt.

Ni minns säkert alla hur det lät när vi hävdade att det gick bra att spara 48 TWh av den energi som vi uppvärmdes våra bostäder och lokaler med. Orealistiskt dagdrömeri, ekonomiskt omöjligt, lät det i slutet av 1970-talet. I dag vet alla att t. o. m. vi i centern underskattade möjligheterna. Med god ekonomi kan vi nå längre, mer än ända fram.

När vi i början av 1980-talet hävdade värmepumpsteknikens möjligheter att lönsamt ersätta hetvattentunnlar och koleldning blev vi också förhånade. Värmepumpstekniken fick sin chans, och vi fick åter rätt.

Centern hävdar i dag etanolens möjligheter att markant öka vår försörjningstrygghet, underlätta övergången till blyfri bensin, skapa sysselsättning, förbättra bytesbalansen osv. Vi upplever just nu en intensiv kampanj mot etanol från oljebranschen och dess medlöpare. Vi i centern kommer att med sakliga argument göra allt för att driva denna fråga till en positiv lösning. För etanolen sin chans, då kommer vi åter att få rätt.

Låt mig nämna några av huvudargumenten för svensk etanol. Den kan helt baseras på inhemska råvaror, och produktionen ligger helt i linje med oljeersättningsmålet.

Vår försörjningstrygghet förbättras. Vid produktion av etanol på spannmål erhålls stora kvantiteter proteinfoder. Vid avspärning blir det brist på proteinfoder, vilket snabbt kommer att begränsa bl. a. vår värdefulla mjölkproduktion. Förenklat innebär etanolproduktion av spannmål att två tredjedelar av spannmålets energi blir etanol. Kvarvarande energi och praktiskt taget all protein återfinns i proteinfodret. På grund av proteinets värde betyder detta proteinfoder lika mycket för bibehållen mjölkproduktion som om vi använt hela den spannmålskvantitet som åtgått för etanolproduktionen. Denna dubbla effekt är självfallet av stor betydelse för vår försörjningstrygghet. Detta är lika självklart av intresse för hela svenska folket, och ingen borde komma på tanken att speciellt belasta bilisterna för detta.

När vi står inför introduktionen av blyfri bensin och raffinaderierna står inför nyinvesteringar för att klara detta – successivt rör det sig om miljardbelopp – bör det vara riktigt att satsa en del av dessa på inhemsk produktion av oktantalshöjande komponenter och därigenom samtidigt främja de energipolitiska målen.

Samtidigt får vi – utöver sysselsättningseffekter och positiv inverkan på skogs- och jordbrukspolitiken – marginella miljöeffekter. Dessa består i att utvecklingen mot alltmer olefinrik och aromatrik bensin motverkas och bensenvolymen minskas, vilket leder till vinster i distributionsledet.

Direkt påverkas avgasutsläppen vid låginblandning av etanol endast i ringa omfattning, då katalytisk rening kan användas utan etanolinblandning, men etanolinblandningen underlättar övergången till blyfri bensin och kan därigenom indirekt få en betydande positiv miljöeffekt.

Större direkt effekt på avgaserna erhålls vid användning av etanol för drift av dieselmotorer. Med t. ex. tvåbränslesystem – ca 15 % diesel och 85 % etanol – erhålls betydande miljöfördelar. Detta system bör främjas, då det ännu inte finns någon bra reningsteknik för dieselmotorer. Det är realistiskt i första hand för bussar i tätortstrafik.

Över 40 miljoner bilar körs redan i dag med alkoholinblandning i bensinen. I Västtyskland har mer än 65 % av bensinen alkoholinblandning. Till större delen är det metanol, som är betydligt aggressivare än etanol. De flesta bilister fyller karburatorsprits, dvs. etanol, i sin bensintank under vintern för att undvika isbildning. Det har ungefär samma effekt som låginblandning av etanol.

Det finns alltså en mycket stor erfarenhet, som vi måste utnyttja för att undvika de få negativa effekter som kan uppstå.

I USA satsar man på etanol. Med hjälp av betydande skatterabatter har i USA under några år byggts upp en betydande produktion av gasohol som är en blyfri bensin med 10 % etanolinblandning. Försäljningen var 1981 3 miljoner m³. 1983 var den uppe i 17 miljoner m³, och prognosen för innevarande år är 30 miljoner m³, vilket är sex gånger den svenska bensinförbrukningen.

I USA säljs gasohol som en bensin med högre kvalitet och högre oktantal, i allmänhet också till ett något högre pris. I marknadsföringen talas om "etanolförbättrad" bensin. De stora försäljningsframgångarna tyder klart på att bilisterna har kommit till samma positiva slutsats. USA är Volvos största personbilsmarknad. Såväl Volvo som Saab körs på gasohol i USA, och fabrikanternas garantier gäller fullt ut.

Den skattefrihet som vi har krävt och som skatteutskottet enhälligt har begärt att få utredd framställs ibland som subventioner. Jag vill bara poängtera att nästan allt vårt oljesparande och all vår oljeersättning har skett genom skattefrihet. Skulle vi särskilja etanolen från annat inhemskt bränsle, skulle vi i logikens namn också tala om att den minskning av oljeskatter och avgifter som har uppkommit genom att vi har minskat vår oljekonsumtion med bortåt 13 miljoner m³ olja också skulle ses som subventioner – i storleksordningen 5–6 miljarder. Detta beskriver hur orimligt det är att

betrakta skattefrihet för inhemskt bränsle som en subvention!

Ser vi på den skatt som betalas via det arbete som går åt vid etanoltillverkningen finner vi att etanolen sannolikt ändå ger bättre skatteintäkter till staten än den importerade oljan.

Centern har motionerat om försäljning av statens vattenkraft. Det har väckt berättigad uppmärksamhet, men det finns skäl att stryka under några av de viktiga argumenten och bemöta några av de motargument som har skymtat i debatten.

Varje företag som har för stora skulder måste se över sina tillgångar och överväga om skuld- och räntebördan kan minskas genom försäljning. Många industriföretag har på detta sätt ordnat upp sin ekonomi. Staten bör pröva även dessa möjligheter.

Det är viktigt att försäljningsintäkterna från vattenkraften används för att minska statens skulder och inte till konsumtion. På så sätt kan statens räntekostnader minska med minst 10 miljarder kronor. Detta innebär motsvarande lägre skatteuttag. I dag är räntekostnaden på statsskulden större än all statlig skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse. Detta bevisar behovet av att snabbt få ned statsskulden.

100 miljarder är mycket pengar. Finns det köpare till alla dessa aktier? Det faktiska förhållandet är att det inte behövs några nya pengar. Om statens upplåning minskar i samma omfattning som intäkterna från aktieförsäljningen så blir det ingen extra belastning på kapitalmarknaden.

Detta förutsätter förstås att hela kapitalmarknaden står till buds för försäljningen. Att bara använda börsen som försäljningskanal är knappast lämpligt. Varför inte en folkaktie, som säljs på ungefär samma sätt som statsobligationer? Detta bör garantera det spridda ägande som är målsättningen för försäljningen. En vattenkraftsaktie bör vara en minst lika intressant placering som en statsobligation.

Detta ger en del indirekta effekter som är mycket positiva. Vattenkraftsaktien ger låg avkastning, men betydande värdetillväxt – obligationerna hög avkastning och liten eller ingen värdetillväxt. Obligationerna ökar konsumtionen och utgör en press uppåt på inflation och ränta. Vattenkraftsaktierna får omvänd effekt – en press neråt på räntan och inflationen. Detta är gynnsamt för såväl konsumenter som staten. Att byta kortsiktiga, dyra lån mot långsiktigt sparande i vattenkraft är en huvudmålsättning för centerns förslag.

Vi har också förslagit att Vattenfall skall delas upp på fyra bolag. Det syftar till en effektivare verksamhet och därmed på sikt lägre elpriser. Att samla den förnyelsebara elproduktionen – vind och vatten – i ett bolag syftar till att denna typ av produktion skall utvecklas på egna meriter och inte åderlätas på resurser för att stödja t. ex. framtida kolkondens.

Sammankopplingen av kärnkraften och storkraftsnätet är motiverad av det speciella ansvar som staten har för dessa två verksamheter. "Samordningen" av den nordiska elproduktionen bör ligga på ett statligt företag, och kärnkraftsavvecklingen bör staten ta aktiv del i.

I debatten har hävdats att centern drastiskt har övervärderat vattenkraften

och att en försäljning av statens vattenkraft inte alls skulle ge de intäkter vi förutsätter i vår motion. Såväl socialdemokraterna som Industriförbundet har anledning att försöka nedvärdera vattenkraften – socialdemokraterna för att de inte vill sälja och därför måste minska tyngden i argumentet att statens skuld- och räntebörda kan minskas väsentligt genom försäljning av vattenkraften. Industriförbundets medlemmar är intresserade köpare av vattenkraft billigt. Det är helt naturligt. Moderaterna kan mycket väl tänkas spela med i denna lågvärdering för att gynna kapitalplacereare.

Jag skall kort analysera några av värderingsalternativen.

Socialdemokraterna har ställt som krav på löntagarfonderna att de skall förränta sitt aktieinnehav med reallt 3 %. Det har bedömts som ett kvalificerat krav – många är tveksamma till om det kan uppnås.

Vi har i dag ett råkraftspris på 15–16 öre/kWh. De rörliga kostnaderna för vattenkraft är låga, maximalt 2–3 öre. Detta innebär att kapitalavkastningen redan i dag är ca 13 öre/kWh. Ingen har betvivlat att elpriset kommer att stiga med minst inflationen sett över en längre tidsperiod. Om vi då väljer löntagarfondernas förräntningskrav på 3 % så skulle det vara motiverat att i dag betala 4 kr. och 30 öre per kWh i årskapacitet. 1984 producerade Vattenfall 34 TWh vattenkraft. Om vi reducerar det till 32 TWh och sätter värdet till 4:30 kr. per kWh kommer vi till den imponerande siffran av 137,5 miljarder. Då har vi ändå inte äsatt distributionsnät och outbyggda fallrätter något värde. Med detta beräknings sätt skulle alltså ViVablaget vara värt 150 miljarder.

Våren 1982 hade vi i riksdagen ett ganska uppmärksammat ersättningsärende avseende Sölvbacka strömmar. Den beräknade elproduktionen i projektet var 71 GWh. Det ursprungliga ersättningsbeloppet enligt Gullnäs utredning 350 milj. kr., dvs. ett pris på 5 kr. per kWh i 1981 års priser. Uppräknat med hänsyn till en inflation på i genomsnitt 8 % blir aktuellt pris ca 6:30 kr. Dock stödde vattenrättsrådet Per Ivar Jönsson centerns krav på en reduktion av ersättningen. Den faktiska ersättningen blev därför totalt 240 milj. kr.

Det bör noteras att socialdemokraterna inte av egen kraft ifrågasatte den första beräkningen av vattenkraftens värde i Sölvbacka. Först efter intensiv utbildning från centerns sida i näringsutskottet anslöt sig socialdemokraterna till vad som då ansågs vara en låg värdering av vattenkraften.

Herr talman! Jag har här redovisat ett par av de konkreta förslag som centern har framlagt till årets riksmöte, förslag som om de genomförs får en långtgående positiv effekt på ekonomi, sysselsättning, miljö och bytesbalans. Det är min förhoppning att vi i konstruktiva överläggningar skall komma fram till en gemensam uppfattning om att dessa förslag måste få en fullödlig chans. Då vet jag att vi alla om några år skall kunna konstatera hur förnuftiga beslut vi har varit med om att fatta.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr talman! Den allmänpolitiska debatten i dag öppnades av Ulf Adelsonh genom ett frontalangrepp på socialdemokratien. Det innehöll bl. a. en riktig breddsida mot den socialdemokratiska familjepolitiken. Det var i och för sig inte någon nyhet. Familjepolitiken kommer upp senare i årets debatt, och socialministern kommer säkert att redovisa det socialdemokratiska alternativet. Men jag kan ändå inte låta bli att göra en kommentar till Ulf Adelsonhs påstående att det socialdemokratiska kvinnoförbundets politiska program förbjuder kvinnorna att stanna hemma och ta hand om sina barn.

Såsom kvinna och mor måste jag protestera mot en så grov misstolkning av något som har formulerats av tusentals och åter tusentals kvinnor och där årtiondens erfarenheter, verkliga behov och barnens bästa har fått styra kraven på familjepolitiska lösningar. I programmet "Familjen i framtiden" formulerade vi en helhetssyn på familjen i samhället. Vi skisserade en modell av ett samhälle som skulle göra det möjligt att förena utbildning och förvärvsarbete med föräldraskap och gemensam fritidssamvaro. Arbetet, boendet samt mannens och kvinnans förhållande till barnen och barnomsorgen såsom ett viktigt komplement till familjen hör ihop.

De svenska kvinnorna har i praktisk handling visat att de vill förena utbildning och förvärvsarbete med föräldraskap. En ständigt ökande andel av kvinnorna söker sig ut till arbetslivet. Den utvecklingen talar sitt tydliga språk, och socialdemokratien ser även kvinnornas vilja till arbete såsom en stor tillgång och vill motsvara kvinnornas förväntningar på delaktighet i samhällsbyggandet. Tyvärr får man en känsla av att det socialdemokratiska kvinnoförbundet på sistone är ganska ensamt bland de politiska kvinnoförbunden om att driva frågan om arbete åt alla kvinnor, inte bara åt de välutbildade som har förmåga att tala för sig.

Kvinnor med erfarenhet av industriarbete är inte särskilt välrepresenterade i denna kammare. De är en ganska tystlåten grupp i samhället, och förklaringen till detta ligger säkert i det faktum att många av de typiska kvinnosysslorna i industrin har varit lågstatusjobb, tempoarbeten utan någon egentlig utbildning.

I dag förändras även industriarbetet i mycket snabb takt, och de nya jobben ställer helt nya krav på både teoretisk utbildning och yrkesutbildning. Den nya situationen och kvinnornas ökande förvärvsfrekvens kräver nytänkande vid val av utbildning och arbetsuppgifter. Detta ställer krav på samhället och på oss kvinnor.

Regeringens kampanj för att rekrytera fler kvinnor till industrin är ett bra exempel på hur samhället kan driva på frågan om arbete åt alla kvinnor på en föränderlig arbetsmarknad. 10 milj. kr. har regeringen satsat på denna kampanj, som har gett ett enormt gensvar över hela landet. Dessa 10 milj. kr. har avsatts från de 100 milj. kr. som budgetåret 1983/84 skulle användas till åtgärder för att underlätta rekryteringen till industrin. I alla län pågick verksamhet, och sammanlagt var ca 100 orter med i arbetet. Ca 500 projektledare, informatörer m. fl. var engagerade, från Kiruna i norr till Ystad i söder.

Kampanjens syfte var att ge erfarenheter för framtida planering av skola och arbetsliv, så att kvinnornas ställning på arbetsmarknaden stärks. Detta har lyckats över alla förväntningar. Idériokedomen har varit mycket stor, likaså engagemanget hos dem som arbetat med de lokala projekten.

På skolor och arbetsplatser togs gamla erfarenheter till vara och nya idéer prövades, allt i syfte att motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden och påverka flickornas traditionella utbildnings- och yrkesval. Jag skall nämna några exempel på aktiviteter från denna kampanj.

Projektet "Fler flickor i tekniska yrken" pågick i 13 kommuner i Östergötlands, Jönköpings och Södermanlands län. Exempel på aktiviteter:

Studiedagar för lärare i naturorientering/teknik genomfördes med bl. a. praktiska laborationer och diskussioner med kvinnliga teknologer och civilingenjörer.

En minikurs i teknik för flickor i årskurs 7 anordnades. Minikursen följdes upp med två temadagar i teknik för en större grupp flickor. De flickor som deltagit i minikursen fungerade då som instruktörer. De teman som togs upp var ljud, elektronik och enkla maskiner. Eleverna fick också besöka företag som har anknytning till dessa teman. Tanken var att det material som togs fram inom projektet sedan skall kunna användas på skolorna. Vissa skolor har kopplat ihop denna verksamhet med praon inom "teknik och tillverkning" för de deltagande flickorna.

Dataaktiviteter genomfördes både för flickor och för kvinnliga lärare. En särskild kurs om datorer och deras användning anordnades för kvinnliga högstadielärare.

Temadagar och information av kvinnliga teknologer genomfördes på flera skolor med hjälp av högskolan.

Detta var bara ett av projekten.

Effekten av insatser som syftar till att påverka yrkes- och utbildningsval kan ofta ses först på längre sikt. Men skolor, elever och lärare som har deltagit i projekten har inte bara visat ett stort intresse och hög aktivitet i de projekt som genomförts utan fortsätter i många fall med en verksamhet i kampanjens anda.

Ett tjugotal projekt hade målsättningen att öppna nya utvecklingsvägar för kvinnor i ofta mindre kvalificerade befattningar, och ett par projekt riktades direkt till arbetslösa kvinnor.

Alla tidigare erfarenheter visar att kvinnorna riskerar att bli en "restpost" vid rationalisering av industrin, om vi inte intensifierar ansträngningarna att rusta kvinnorna för nya arbetsuppgifter. En av kampanjens målsättningar var att påbörja ett förändringsarbete eller stimulera en redan pågående verksamhet.

Utvärderingen av kampanjen kommer säkert att visa att detta arbete ger resultat och att dessa resultat kan få betydelse inte bara för enstaka kvinnor eller grupper av kvinnor under en begränsad tid utan som en reell förstärkning av det mer långsiktiga arbetet för jämställdhet på arbetsmarknaden.

Herr talman! Till sist vill jag betona vikten av att ta vara på kvinnornas

begåvning och erfarenheter just nu, när vi står mitt i en snabb förnyelse av den svenska industrin. Sverige behöver kvinnorna, och det är vår skyldighet att ta vara på kvinnornas vilja till arbete.

Anf. 86 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag tänker använda mina minuter till synpunkter på näringspolitiken från en speciell utgångspunkt. En underrubrik skulle kunna vara: Ökat konsumentinflytande för en friskare ekonomi. På det temat kommer jag att ta upp följande tre punkter:

- Jag tänker tala om konsumentens intresse av att det finns många självständiga företag som verkar i effektiv konkurrens.
- Den fria etableringsrätten är väsentlig för konsumenten. Jag skall förklara varför folkpartiet konsekvent säger nej till alla propåer om inskränkningar i näringsfriheten.
- I en öppen ekonomi med fri handel över gränserna säkras konkurrensen. Jag skall beröra folkpartiets krav på att importbegränsningarna på tekoområdet avskaffas.

Den sista delen av mitt anförande skall jag ägna åt några frågor med särskild betydelse för mitt eget län, Halland.

Först alltså småföretagens roll i en liberal ekonomi. Det är i våra mindre företag som en stor del av det nytänkande sker som leder till utveckling av produkter och tjänster, en utveckling som på olika sätt kommer konsumenterna till del.

I vilken utsträckning den som äger och driver ett litet företag tar beslut som innebär utvecklingssatsningar beror i stor utsträckning på den människans värderingar och intressen. Är det roligt och stimulerande att driva företag, så är det naturligt att man också satsar på fortsatt utveckling trots att det innebär stora arbetsinsatser och risktagande.

När däremot de politiska besluten upplevs negativt av företagsledaren minskar intresset för sådana satsningar. Även de beslut som rör ägandet av företag och alltså inte direkt påverkar själva verksamheten får i de små familjeföretagen sådana effekter. Samma person är samtidigt ägare och företagsledare. När företagsägaren är missnöjd försvinner entusiasmen och framtidstron hos företagsledaren.

Denna nära koppling mellan de båda rollerna är enligt min uppfattning en väsentlig anledning till att investeringsviljan i denna del av vårt näringsliv f. n. är betydligt lägre än i de större företagen. Småföretagarna anser inte att de beslut som fattats av den socialdemokratiska regeringen sedan 1982 och som på olika sätt berör företagandets villkor tillräckligt beaktat deras situation.

Herr talman! När man utformar lagar och regler som påverkar de mindre företagen måste företagaren som person sättas i centrum. Det finns en rad områden där ett sådant synsätt skulle ha lett fram till annorlunda beslut.

Om inte valresultatet 1985 möjliggör en avveckling av löntagarfonderna, kommer Sverige att få en utveckling som leder bort från marknadsekonomin.

Det är naturligt att fonderna i stor utsträckning påverkar småföretagarnas syn på framtiden. De kollektiva löntagarfonderna måste avskaffas.

Såväl det totala skattetrycket som vårt skatte- och avgiftssystemets utformning har en avgörande betydelse för hur företagen uppfattar det näringspolitiska klimatet. En fortsatt sänkning av marginalsatserna är tillsammans med slopad arvs- och förmögenhetsskatt på det arbetande kapitalet i företagen två angelägna åtgärder.

För företag som inte är stora nog att hålla sig med särskilda kamerala avdelningar är det omfattande krånglet i samband med myndighetskontakter ett ständigt bekymmer.

Det dagliga arbetet med företagets skötsel kräver en stor arbetsinsats av företagsledaren. Han eller hon uppfyller samtidigt flera funktioner, som alla är viktiga för effektiviteten i verksamheten. När andra uppgifter läggs på företaget minskar hans eller hennes möjligheter att lyckas med det som är väsentligt.

Jag har berört några områden där jag anser att politiker och myndigheter måste visa större förståelse för småföretagarna och deras arbetsvillkor. Det handlar om att skapa ett skattesystem som gör att det lönar sig att arbeta och som möjliggör ett generationsskifte, i stället för att välskötta företag måste säljas till näringslivets kedjebyggare. Det handlar också om att minska byråkrati och krångel och att skapa en positivare attityd gentemot de människor som är beredda till stora arbetsinsatser och ekonomiska risker för att utveckla en affärsidé.

En avgörande betydelse både för företagandet och för konsumenter är den fria etableringsrätten. Ändå utsätts denna nu för attacker från olika håll. Mest aktiv har den s. k. Heurgrenkommissionen varit, bl. a. med sitt förslag om näringstillstånd.

Dess värre är det inte alldeles ovanligt att tankar i den här riktningen vinner visst gehör hos redan etablerade företagare och deras anställda. Motiven för de här kraven kan vid ett hastigt påseende tyckas både ädla och vällovliga. Det vanligaste skäl som anges är att man måste komma åt ekonomisk brottslighet, och det är naturligtvis en strävan som folkpartiet delar. Men vi är övertygade om att de skadliga effekterna av att begränsa näringsfriheten vida överskrider de positiva.

Det är ytterst tveksamt om ett införande av näringstillstånd över huvud taget skulle få någon brottsbekämpande effekt! Däremot vet vi att det skulle leda till krångel, byråkrati och godtycklighet. Och framför allt vet vi att konsumenten står som förlorare. Nya varor och tjänster hindras från att prövas på marknaden, urvalet minskar och priserna stiger.

Herr talman! En fri handel över gränserna innebär att jordens samlade resurser används så effektivt som möjligt. Varje land gör i princip vad det är bäst på. Sedan byter man varor och tjänster med varandra. Det här låter kanske blåögt och ouppnärligt, men enligt folkpartiets uppfattning måste Sverige alltid ha detta mål i sikte. Vi måste själva undvika åtgärder som leder i motsatt riktning.

Folkpartiets syn på handelspolitiken gör att vi är kritiska mot regeringen

framför allt på en punkt, nämligen beträffande importbegränsningarna gentemot u-länderna på tekovaror.

Vår kritik har fått förnyad aktualitet av att flera utredningar redovisats som bekräftar vår uppfattning att Sveriges omfattande importbegränsningar på tekovaror inte skyddat svensk tekoindustri. Visserligen minskar vi importen av kläder från u-länderna, men samtidigt blir den andel av tillförseln som utgörs av svenska kläder också mindre. Förklaringen är att klädimporten från EG-EFTA-länderna ökar.

De uteblivna effekterna för svensk tekoindustri är egentligen skäl nog för att slopa importrestriktionerna. Ändå finns enligt vår uppfattning två invändningar som är viktigare.

U-länderna måste få hjälp med att bryta sig loss från sin ofta ensidiga roll som leverantörer av råvaror. Skall de lyckas bredda sin produktion måste de samtidigt veta att deras varor tas emot på de rika ländernas marknader och inte stoppas vid gränsen.

Vi anser att Sveriges restriktiva hållning när det gäller import av tekovaror från u-länderna står i direkt strid med vår uttalade vilja att förbättra levnadsvillkoren för människorna i de fattigaste länderna. Aldrig någonsin har vi haft så omfattande begränsningar som vi har i dag.

Den andra utgångspunkten för vår kritik mot importbegränsningarna är konsumentens berättigade krav på billiga och bra kläder.

Beräkningen pekar på att en oreglerad tekoimport skulle betyda att priserna sänks ca 15–20 %. Barnfamiljer skulle vinna mest på en ökad u-landsimport, uppskattningsvis betydligt mer än 1 000 kr. per år.

Sammantagna blir argumenten för att avskaffa handelsrestriktionerna på tekoområdet mycket starka.

Herr talman! Det är inte särskilt underligt att kommunikationsfrågorna länge betraktats som väsentliga för Hallands län. Från norr till söder, längs hela vår vackra kuststräcka, går en av landets viktigaste trafikleder, E 6-an. Den förbinder betydelsefulla industri- och turistcentra i Norge och Sverige med övriga Europa och spelar en avgörande roll såväl för den tunga nyttotrafiken som för turistnäringens framtid i den här regionen.

Efter flera års målmedvetet arbete från en enig länsopinion lyckades vi vända ett markant ointresse hos centrala beslutsfattare till ett ställningstagande för motorvägsstandard på den nu aktuella utbyggnadsdelen. Nu måste samma insikt om kommunikationernas betydelse få prägla den fortsatta diskussionen.

En rad samverkande faktorer gör att man nu för första gången kan skönja en helhetslösning på Västkustens kommunikationsproblem.

Inom ramen för det så kallade Scandinavian Link-projektet studeras nu möjligheten att förbättra transportmöjligheterna mellan Oslo och Lübeck. Transportsystemet omfattar, förutom motorvägen, avsevärt förbättrade järnvägsförbindelser. För de hårt prövade hallänningar som envisas med att förflyttas sig med tåg måste det sistnämnda vara ljuv musik.

Västkustbanan mellan Göteborg och Malmö har stora kapacitetsproblem. Både medelhastigheten och standarden på vagnmaterialet har fått åtskilliga

resenärer att undra om tiden har stått stilla sedan andra världskriget.

Oavsett vad som händer med Scandinavian Link måste vi snarast få en upprustning av västkustbanan.

Herr talman! Det finns en annan aktuell kommunikationsfråga i Halland just nu. Den gäller den nästan omöjliga situation som lokalradion försatts i på grund av Sveriges Radios besparingskrav.

Enligt en utvecklingsplan, daterad i oktober 1979, skulle en station som Radio Halland i år, 1985, ha 39 tjänster. Det har i stället blivit 21! Under sådana omständigheter blir det i längden omöjligt för personalen att uppfylla de krav som lyssnarna har rätt att ställa på sin lokalradio.

Även om verksamheten vid några av landets lokalradiostationer har diskuterats och kritiserats, har lokalradion för många människor blivit ett viktigt komplement till lokaltidningarna.

Förutom t. ex. nyhetsbevakning, aktuell debatt på kommunal- och länsnivå och utrymme för lokal underhållning har lokalradion gjort betydande insatser i samband med allvarliga olyckstillbud. Gasolyckan i Karlskoga och snöövadret på ostkusten är aktuella exempel. Också från Halland finns det liknande erfarenheter att peka på.

Det är särskilt allvarligt att brist på resurser nu hotar Radio Hallands lokalredaktion i Varberg. Den har bland annat en central funktion om det skulle inträffa en kärnkraftsolycka vid Ringhals eller en klogasolycka vid Värö bruk. Dessutom skulle en indragning av denna och liknande lokalredaktioner omöjliggöra en önskvärd satsning på en decentraliserad verksamhet inom lokalradion.

Folkpartiet accepterar inte det aktuella förslaget om besparingar inom Sveriges Radio. För att utnyttja de enorma möjligheter som en väl fungerande radio ger måste finansiella förutsättningar skapas. Bland annat därför bör radion också få tillgång till reklammarknaden.

Enligt vår uppfattning måste lokalradion ges bättre resurser. Möjligheten att verka som en lokal radio får inte äventyras genom att man tvingas dra in lokalredaktioner som t. ex. den i Varberg.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 87 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Hantverk och småindustri har då och då förklarats ha spelat ut sin roll i ett samhälle präglad av rationell storindustri. I Fredbergs "Det gamla Göteborg" från 1920 skrivs t. ex.: "När den socialt intresserade ser storindustrins frammarsch väntar han att få läsa det sista bladet i hantverksyrkenas historia. Men det bladet skrives icke. Hur övermäktig storindustrin än är, hur många hantverk den än kommer att förkväva, kommer likvisst vissa grenar av hantverket att bestå som självständiga yrken."

Ja, det är glädjande nog så att hantverket inte endast består utan också utvecklas.

Jag vågar påstå att jag inte helt saknar förutsättningar att tala för de

verkligt små företagen. Tänk då inte i första hand på "små" utan på "många". Mer än 99 % av alla företag har färre än 200 anställda. Tänk inte på "litet" utan på "betydelsefullt". Småföretagen svarar för mer än hälften av sysselsättningen i det privata näringslivet. Tillsammans har de 1 miljon anställda. Tänk på produktion och service. Tänk på utveckling och förnyelse.

Hantverket har alltid varit en nödvändig följeslagare till människan, under hennes utveckling från naturhushållningen till dagens rationella industrisamhälle. Sedan 600 år tillbaka har vi i Sverige en fast boende och självständig hantverkarklass. Den har genom århundraden spelat en utomordentligt viktig roll för framåtskridandet och välståndet.

Hantverk står för kvalitet och service. Utan den ansvarsmedvetne yrkesmannens tjänster kan ett modernt samhälle inte existera. Det finns inga maskiner som helt kan ersätta människan. De stora verkstadsföretagen är i sin enorma produktion beroende inte enbart av tekniskt fulländade maskiner utan också – och kanske framför allt – av ett mycket stort antal små underleverantörer och servicemän.

Hantverket sätter människan i centrum. Människan får där utföra ett meningsfullt arbete, i en miljö där företagsdemokrati rådde långt innan ordet var uppfunnet.

Den alldeles övervägande delen av småföretagen är familjeföretag, där ägaren tillsammans med familjemedlemmar är verksam. Det förtjänar ofta upprepas att det direkta ansvaret för företagets ledning i kombination med det personliga ekonomiska risktagandet kräver ett engagemang, vars betydelse för näringslivets utveckling inte nog kan betonas. Härav följer självklart att betydelsen av företagaren som individ särskilt måste framhållas. Det är hans eller hennes personliga egenskaper när det gäller att leda och driva företaget, hans eller hennes vilja att satsa pengar och våga ta risker samt tron på sig själv och sina medarbetare som skapar det nyföretagande och de nya arbetstillfällena vi så väl behöver.

Det är – för att använda ett slitet uttryck – inne att berömma företagen och då särskilt de mindre. Det är nog gott och väl – och för all del också på tiden. Men människorna som får höra dessa vackra ord även från politiker vars mål och lycka är ett socialistiskt samhälle, där staten bestämmer allt och där konkurrens och frihet inte finns, börjar tröttna på ord, som saknar täckning, som saknar mening och som saknar allvar.

Utän konkurrens vet man aldrig hur bra man är, man får aldrig något mått på sin effektivitet. Det är en självklarhet i idrottens värld. Det är det också i företagandets värld.

I en fri konkurrens tvingas företagen att hålla ett lågt pris för att kunna sälja sina varor och tjänster.

I en fungerande marknadsekonomi styrs produktionen av konsumenternas efterfrågan. Marknadsekonomi bygger på individens frihet och ansvar. Den ger utrymme för enskilt initiativ och främjar ekonomisk tillväxt. Den är grundvalen för social välfärd. Den stimulerar uppfinnings- och idérikedom och är därför en omistlig tillgång.

Om man inser vad småföretagen betyder för Sverige, då ser man det som

ytterst angeläget att handla och att handla snabbt. Vi moderater vill förenkla den arbetsrättsliga lagstiftningen, minska krånglet, underlätta generationsskiften, sänka löneskatten och marginalskatterna. Se där några exempel på åtgärder – konkreta åtgärder – som skulle öppna möjligheter för småföretagarna att spela på samma plan och i samma division som näringslivet i övrigt. Det är nödvändigt att avveckla politiska ingrepp, regleringar, byråkrati, utredningar etc. Vad företagarna behöver är näringsfrihet, inte näringspolitik.

Herr talman! Låt mig avsluta detta anförande, ägnat att belysa och betona hantverkets betydelse, med några strofer hämtade ur Sveriges Hantverk, 1956 del I:

”DET ÄR HANTVERKAREN

som har byggt de skepp,
vilka i sekler burit våra nationella färger över världshaven,
och det är han som har smitt de vapen,
vilka tryggt vårt lands frihet och självständighet
sedan hedenhös.

Det är han som har format de eviga symbolerna
för kyrkans ande och statens väsen,
och det är han som har framställt de redskap,
med vilka svensk industri erövat en världsmarknad.

Och sist – men inte minst –
är det han som har byggt och format de tusen hem,
där svenska människor –
fattiga som rika – ha levat sitt liv,
och där de ha uppfyllt den skönhetslängtan,
som inte ens det ringaste liv kan undvara.

Utan den svenske hantverkaren funnes inte det Sverige,
som vi håller av, det land,
där vi ha vår rot, våra minnen och vår framtid.”

Anf. 88 KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! I Norrbotten finns 4 000 färre kvinnor än män. I Pajala, vår nordöstligaste kommun, finns 600 färre kvinnor än män. Det beror på arbetsmarknaden. Det är främst unga kvinnor – flickor – som flyttar söderut. I Pajala, Övertorneå, Haparanda och Överkalix är förvärvsfrekvensen den absolut lägsta i landet.

Kvinnor söker sig arbete där det finns, nämligen i storstadsregioner, med åtföljande obalans mellan antalet män och kvinnor, såväl i Norrbotten som i folkrika regioner. Många män i Norrbotten blir hänvisade till ensamhet, liksom avflyttade kvinnor blir det på grund av kvinnoöverskott i folkrika regioner. Läget på arbetsmarknaden i östra Norrbotten är bekymmersamt, särskilt för kvinnor. Det krävs extraordinära insatser för att stärka särskilt kvinnans ställning på arbetsmarknaden.

Av statistik framgår att bara varannan kvinna i Östra Norrbotten förvärvsarbetar, ofta på deltid. Många fler behöver arbete för att kunna bo kvar, bilda familj, osv. I Storstockholm var samtidigt mer än tre av fyra kvinnor i förvärvsarbete.

Statistiken visar det allvarliga arbetsmarknadsläget för kvinnor, främst i Östra Norrbotten och i inlandet. Den utvisar samtidigt en dyster framtida befolkningsutveckling.

I februari 1984 antog AMS ett program där jämställdheten skall gå "som en röd tråd" genom all verksamhet inom arbetsmarknadsverket.

I arbetsmarknadsdepartementet pågår i samma syfte ett intensivt arbete med att initiera arbetsmarknadspolitiska förslag.

Det är nödvändigt att särskilda åtgärder omgäende vidtas för att förhindra en befolkningskatastrof i här nämnda kommuner.

Idéer och projekt finns som av skilda skäl ännu inte kunnat förverkligas. Projekt har utarbetats med ett djupt engagemang bland ungdomar som analyserat bygdens framtid och av arbetarrörelsens sysselsättningsgrupper i ett ambitiöst arbete i samverkan även med forskare, industriledare och företagsledare. Det är nu synnerligen angeläget att dessa projekt inte långhalas för att sedan försvinna i utredningar.

Efter våra nödrop inför en hotande befolkningskatastrof har socialdemokratiska regeringar visat sig engagerade. Dåvarande arbetsmarknadsministern Ingemund Bengtsson tillsatte i konselj 1974 en arbetsgrupp, vilken emellertid inhiherades av den borgerliga regeringen.

För att inventera problem och projekt besökte vice statsministern i tre dagar Tornedalen och Östra Norrbotten. Det skedde samtidigt med den dramatiska islossningen 1984. I Övertorneå och Kalix informerades arbetsmarknadsministern om problemen på den mesta soliga och varmaste första maj i mannaminne.

Det har tillsatts en arbetsgrupp som går igenom och bedömer uppslag och projekt i syfte att presentera ett program för näringslivets utveckling och för tryggad sysselsättning i Östra Norrbotten.

Den socialdemokratiska regeringen har gjort snabba och riktade insatser för att hjälpa norrbottniska basindustrier med deras problem i den kris som de befann sig i vid regeringsskiftet 1982. På mycket kort tid har det gett positiva verkningar, och människor andas nu framtidstro och optimism på dessa orter.

Herr talman! I denna del av den allmän politiska debatten vill jag också något uppehålla mig vid den – så som folk upplever det – ökade spänningen i Norden och förändringar i folkopinioner. De incidenter – förmenta eller verkliga – som inträffat skapar oro hos människor längst i norr. Hoten mot freden och risken för kärnvapenkrig upplevs av många som förlamande – detta mot bakgrunden av människors kunskap numera om förstörelsevapen. Alla initiativ för att skapa opinion för fred bör uppmärksammas och uppmuntras, nationellt och internationellt.

Det är mot den bakgrunden som jag vill erinra om det fredsarbete som pågår längst i norr på Nordkalotten. Arbetarrörelsens organisationer i

svenska, finska och norska Nordkalotten genomför ett konstruktivt fredsinitiativ, en fredsmanifestation. Det finns en bred folklig opinion för fred. Det har i historisk tid aldrig rått krig mellan folken här uppe. Vi kan emellertid inte förneka eller bortse ifrån att supermakternas intresse för Nordeuropa och Nordkalotten avsevärt ökat.

Två fredsbudkavlar bärs nu fram genom byar, samhällen och städer. Det anordnas fredsveckor med studium av världsläget, men också av alla de ansträngningar för fredens sak som görs i folkrörelsearbete, genom yrkeskårrers engagemang, av forskare och kyrkor samt vid politiska ledares sammanträffanden. Det anordnas fackeltåg och offentliga folkmöten vid budkavlens överlämnande. Man upplever högtid. Resignation och förlamning utbyts i optimism och tro på frid och fred.

Nordkalottens fredsbudkavlar startade vid ett stort folkmöte i systerstäderna Torneå och Haparanda i början av december. Den ena budkavlens går från Torneå, genom Nordfinland till Finnmarks fylke och Troms fylke i Norge. Den andra fredsbudkavlens går från Haparanda och Kalix genom övriga Norrbotten in i Nordlands fylke. De båda fredsbudkavlarna bärs slutligen fram till Kiruna och överlämnas vid de freds- och kulturdagar som anordnas där i mitten av juni.

Nordkalotsk arbetarrörelse anser att det är väsentligt att verka för avspänning och för att en kärnvapenfri zon inrättas i Norden, som ett led i arbetet för ett kärnvapenfritt Europa och en kärnvapenfri värld, för att förhindra en kärnvapenkatastrof.

Efter dagens allmänpolitiska debatt frestas man konstatera att utvecklingen ändå går framåt. Och i ett längre perspektiv framstår det ännu klarare.

Vi känner alla till hur en klassisk parlamentariker avslutade sina tal: "För övrigt anser jag att ---". I dag har vi nåtts av budskapet att det efter mer än 2 000 år har slutits fred mellan Rom och Kartago.

Herr talman! Fredsarbete ger inga snabba resultat. Fredsarbete tar tid, är ett tålmodigt arbete.

Anf. 89 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Den tekniska utvecklingen har gjort det möjligt för människan att åstadkomma spektakulära ting. En del av jordens befolkning har uppnått ett enormt materiellt välstånd, samtidigt som nöden aldrig varit större på jorden. Och alla människors egen förmåga att reda sig har minskat, sårbarheten ökat och naturen skadats. Det blir allt viktigare att ställa frågan: Vem gynnas av en viss utveckling, och vem missgynnas?

I Dalarna har vi behållit många praktiska kunskaper som är i det närmaste bortglömda i övriga Sverige. Det finns fortfarande kvinnor som kan tillverka den underbart vackra Orsadräkten, från jorden till färdigt klädesplagg. Man kan odla och bereda linet, sköta får, bereda ull, spinna, väva, utsmycka och sy en dräkt som beundras i de flesta sammanhang. Man kan från lokala råvaror tillverka allt det som behövs i ett hushåll. Man kan koka lut av björkaska, binda borstar och ta fram maten från fälten och skogen. Man kan bygga hus av timret i skogen – knuttimra och uppföra. Man har kvar i minnet

och har delvis återupplivat en förvaltningstradition på bynivå. Man minns de gamle, som hade stor värdighet och respekt med sig och som ingav ordning och trygghet.

Orsamålet, en självständig gren av fornnordiskan, har fler ord för känslor än svenskan. Man skapade en egen musik. De underbara melodierna, som inspirerats av kyrkans gregorianska sånger, spelas av nya generationer. Det finns möjlighet till en kulturell identitet, att känna att man hör hemma och kan respektera sitt sammanhang.

Det var inte så länge sedan som vår bygd var självförsörjande. Men man levde då under mycket knappa förhållanden. Så sent som på 1870-talet svalt folk ihjäl i Orsa. Och de gamle förtryckte nog ofta de unga. En förändring var nödvändig, och den kom med modern teknik, företagsamhet och kommunalförvaltning. Vi har allihop fått det mycket bättre. Vi har fått välstånd, trygghet och möjligheter till utveckling. Vi har nu ett rikt differentierat näringsliv med många mindre företag. Skogen sköts med kunnighet och omsorg, och unga människor börjar återvända till jorden.

Men under 1950-, 1960- och 1970-talen hukade sig många landsbygdsbor. De statsuppfostrade teoretiker som drog in i beslutsfatarpositionerna talade ett annorlunda språk och förstod inte de ursprungliga invånarnas värderingar och kunskaper. Folk fick lära sig att akta sig för att utmana löjet och att experterna visste bäst. Utvecklingen byggde inte vidare på den organisation och kunskap som fanns och inte på invånarnas villkor. Den breda kunskapen ansågs inte viktig annat än som kuriosa för turister.

Inställningen har ändrats nu. Självförtroendet hos de många människorna håller på att bli starkt igen. "Den tysta kunskapen" håller på att få röst som hörs.

Hos oss är problemen enkla att lösa. Förståelsen ökar mellan människor med olika bakgrund. Det är svårare ute i världen, där olika kulturer krockar och människor förtrycks, ibland för vinningslystnad, men ofta av ren okunnighet och t. o. m. välvilja. Den industrialiserade människans högmöd och etnocentrism är ett stort problem för många länders folk.

Det finns en myt om "folkets okunnighet" – The Myth of the People's Ignorance", skriver Andreas Fugelsang i Dag Hammarskjöld-stiftelsens kommande nummer av tidskriften *Development Dialogue*.

Många folk i t. ex. Afrika har en djup kunskap om hur man kan försörja sig på de villkor som naturen erbjuder. Förståsigpåare från de rika länderna introducerar teknik och arbetsorganisation som i sin förlängning åstadkommer öknarnas skrämmande utbredning och som ökar de många människornas fattigdom. Man för in djurarter som inte passar klimatet och växter som kräver kapital i stället för att utveckla lokal växtförädling av lokala lantsorter, så att folket självt kan behålla kontrollen och inte bli beroende av att köpa från stora multinationella bolag.

En utveckling är naturligtvis viktig och nödvändig när det finns problem att lösa. Men vilken utveckling kommer till stånd? I vems intresse? Med vilken människosyn och syn på naturen sker den tekniska utvecklingen?

I regeringens budget prioriteras den tekniska utbildningen och forskning-

en för att stärka vårt näringsliv. Det är viktigt att vi diskuterar vilken sorts teknisk utveckling vi vill främja. Skall den ge några få mer makt över vår försörjning eller skall den göra oss alla mer kunniga och ge oss redskap att förstå och hantera naturen alltmer förfinat och klokt?

I livsmedelskommitténs betänkande Jordbruks- och livsmedelspolitik beskriver man olika forskarvisioner om den framtida livsmedelsproduktionen. På s. 65 konstaterar man sammanfattningsvis att "forskningen kommer att starkt öka våra framtida möjligheter att påverka växter, djur, mikroorganismer m. m. dvs. hela vår miljö".

På s. 64 säger man: "I de senaste årtiondenas jordbrukspolitik har effektivitetsmålet haft en framträdande roll. Efter hand har man emellertid kunnat visa på negativa konsekvenser för miljön av en alltför långt driven effektivisering."

Det är viktigt att vi lär oss av våra misstag. Vi får aldrig tro att vi har all kunskap, så att vi kan styra och ställa i naturen som det passar oss. Vi bör alltid nalkas livet med ödmjukhet och respekt. Människan kom till en jord som var uppfylld av myriader arter växter och djur. Där fanns en rik mångfald. Genom vårt sätt att se på naturen har vi utarmat mångfalden. tanklöst och okunnigt, eller snarare genom en alltför stor kunskap om detaljer och en alltför ringa kunskap om den helhet vi påverkar.

Ibland kommer jag att tänka på Salig Dumboms ordspråk: Ju enklare, ju simplare. Om ett problem kan lösas på ett enkelt och jordnära sätt är det inte lockande för våra tekniker och forskare. Man söker vid sina skrivbord och laboratorier efter metoder som passar den egna specialistkunskapen men som ofta krånglar till problemlösningarna i stället för att underlätta. Med hjälp av marknadsförare och sysselsättningsargument lanserar man sedan sin dyra, dåliga metod och anklagar dem som protesterar för att vilja "stoppa utvecklingen".

Jag känner mig ytterst tveksam till de visioner som beskrivs i jordbruks- och livsmedelspolitikbetänkandet, t. ex. följande: Med hjälp av sensorer framme på traktorn och med datorer tänker man sig att snabbt analysera markens olika behov av kväve eller bekämpningsmedel och sedan låta datorn ge signal till spridaren efter traktorn. Och jordbrukaren då? Vad blir hans uppgift? Han skall förstås köra traktorn, och jag antar att han skall se till att han får ihop så stora skördar att han kan betala för alla maskinerna. Det är fråga om vem som skall ha kunskapen och kontrollera situationen – jordbrukaren eller de teoretiska experterna. Det vore ytterst olyckligt om riksdagens beslut att ge nya medel till lantbruksuniversitetets forskning om alternativt jordbruk skulle användas till denna utveckling. Det går säkert att göra av med mycket stora pengar på den forskningen, men är resultatet alls önskvärt? Den oändliga variationen i naturen låter sig inte formaliseras i dataprogram. Människan som har praktisk erfarenhet av sin jord får med tiden en subtil kunskap, som inga teoretiker kan mäta. Det gäller att underlätta för den som brukar jorden att bli allt kunnigare, att öka arbetsglädjen och yrkesstoltheten hos de många människorna – inte i första hand att skapa en marknad för dataindustrin!

Mycket av den tekniska utvecklingen tycks gå ut på att öka avståndet mellan människor och mellan människan och naturen.

Arbetslivscentrum och personalen vid de dåtida sjukvårdskassorna undersökte hur den planerade och nu genomförda datoriseringen skulle påverka arbetet. Det visade sig att personalen fick svårare att hjälpa. Deras kunskaper inriktades på att sköta datorerna mer än på att kunna lagarna och lära sig tillämpa dem på den oändliga variation av livsöden som de mötte hos de sjukförsäkrade. I den viktiga boken Datautvecklings filosofi under redaktion av Bo Göransson visas många exempel på hur datorer kan komma till god användning men också att det finns områden där de gör mer skada än nytta. Det förefaller mig vara ett misstag att tro att man kommunicerar bättre genom en dator än genom direktkontakt med människor.

Det är väsentligt att vi sätter in datakunskapen i ett större perspektiv, när vi nu går ut och utbildar ungdomen och starkt stöder forskningen. Datafilosofi bör vara en nödvändig ram för all datakunskap, så att vi inte bara suggereras att tro vad försäljarna av datorer vill för att sälja så mycket som möjligt.

Djupast är det väsentligast att vi tänker igenom hur vår försörjning skall ske på klokaste sätt, så att alla får bli delaktiga både av arbetsuppgifterna och av resultatet på ett rättvist sätt, men också så att vi inte ändrar strukturer som fungerar bra bara för att hålla oss sysselsatta. Det finns så oerhört mycket viktigare och roligare saker att använda tiden till under de korta år vi får leva på jorden.

Anf. 90 SÖREN LEKBERG (s):

Herr talman! Den socialdemokratiska politiken har inte bara varit framgångsrik för vårt land. Den har också varit, och är, betydelsefull för oss i Stockholms län. Sedan valet 1982 har flera gamla surdegårar röjts undan. Jag tänker då framför allt på det s. k. pendelstågseländet, som var ett olösligt problem under den borgerliga regeringsperioden. Den socialdemokratiska regeringen tog omedelbart itu med denna fråga, och ett år efter valet träffades ett avtal om en omfattande utbyggnad. Det innebär att kapaciteten på järnvägsnätet väsentligt kommer att förbättras, till gagn inte bara för de hundra tusentals dagliga pendelstågsresenärerna utan också i lika stor omfattning för SJ:s person- och godstrafik. I denna satsning ingår också en omfattande om- och tillbyggnad av Stockholms central, som avsevärt kommer att höja konkurrenskraften hos statens järnvägar.

Herr talman! Jag vill också i det här sammanhanget påminna om att alla partier inte var överens om denna viktiga satsning. Moderaterna motsatte sig nämligen förslaget. Det var onödigt enligt moderaterna. Överfyllda pendeltåg, perronger fyllda av blåfrusna resenärer, försenade fjärrtåg och störningar i godstrafiken är således inget som bekymrar moderaterna.

Sommaren 1984 presenterade regeringen ett omfattande vägpaket för Stockholms län. Det paketet innehåller många angelägna och betydelsefulla vägprojekt, som kommer att skapa en bättre regional balans, ökad säkerhet och bättre miljö. Den genomgående trafiken – den som bara skall passera

genom Stockholmsområdet – kommer att slippa ifrån att kryssa sig igenom centrala Stockholm. Det innebär tidsvinster för trafikanterna och miljöförbättringar för dem som bor i det centrala området.

Men även här har moderaterna en negativ inställning. I allmänna ordalag säger man sig värna om Stockholms län, och framför allt hyllar man bilismen. Men när det verkligen gäller, då visar det sig att moderaternas budskap är falskt. Låt mig ta några exempel.

När det gäller väghållningen vill moderaterna skära ned anslagen med ungefär 300 milj. kr. Det motsvarar nästan hela den höjning som regeringen föreslår i budgetpropositionen. I höstas röstade man mot höjningen av bensinskatten. Något förslag om en sänkning av bensinskatten återfinns dock inte i moderaternas budgetalternativ. Detta är ett ovanligt fräckt dubbelspel. Utåt lovprisar man bilismen och anklagar socialdemokraterna för att vilja öka pålagorna. I praktisk handling föreslår man rejäla nedskärningar av väganslagen.

Men moderaternas dubbelspel gäller inte bara vägarna.

Moderaterna har – särskilt genom sin tidigare partiledare – försökt skaffa sig en särskild profil när det gäller skärgårdsfrågorna. Man säger sig speciellt slå vakt om Stockholms skärgård. Men samtidigt föreslår man att det statliga stödet till Waxholmsbolagets skärgårdstrafik helt slopas. Det handlar om över 10 milj. kr. eller ungefär 15 % av bolagets totala intäkter. Det innebär att trafiken måste skäras ned eller att biljettpiserna kraftigt måste höjas. Så var det med den skärgårdsvänligheten.

Moderaterna säger sig värna om äldre och handikappade. Samtidigt vill man skära bort statsbidragen till kommunernas färdtjänst och till riksfärdtjänsten. Det innebär kraftigt ökade kostnader för kommunerna och färdtjänstkunderna eller reducerad service.

Listan över moderaternas falska budskap kan göras betydligt längre. Det här var bara ett litet axplock. Men det är ett axplock som med all tydlighet visar att moderaternas politik skulle få förödande konsekvenser, inte bara i glesbygden och i skärgården utan också i en storstadsregion som Stockholms län.

Herr talman! Stockholms län har landets bästa arbetsmarknad, om man bara ser till utbud och efterfrågan. Men det får inte undanskymma det faktum att det samtidigt finns nära 18 000 öppet arbetslösa i vårt län. Det är lika många som antalet invånare i en normalstor kommun. Vårt län har också en betydligt större andel invandrare än övriga landet, en högre andel arbetslösa med sociala handikapp av olika slag och en kraftigare ökning av långtidsarbetslösheten. Utbud och efterfrågan på länets arbetsmarknad är inte heller i balans, vilket har inneburit en stor rekrytering utifrån, och det leder naturligtvis till att situationen för de kvarstående arbetslösa blir särskilt svår.

Vi anser därför att det behövs särskilda insatser för att komma till rätta med just dessa problem på vår arbetsmarknad. Vi tycker t. ex. att det är underligt att arbetsförmedlingarna i Stockholms län har betydligt mindre personalresurser än förmedlingarna ute i landet trots att siffrorna för befolkningsunderlaget och arbetslösheten i vissa fall är desamma. Låt mig

peka på ett exempel. Kontoren i Lund och i Handen utanför Stockholm har i stort sett samma befolkningsunderlag. I Lund uppgår antalet handläggare till 71 och i Handen till 40. Denna anmärkningsvärda skillnad kan knappast förklaras med att arbetslösheten skulle vara väsentligt högre i Lund än i Handen.

För att minska arbetslösheten i Stockholms län krävs framför allt mer personal för att kunna hjälpa invandrare, människor med socialt handikapp och det växande antalet långtidsarbetslösa. Antalet skyddade arbetsplatser måste också utökas. För att minska rekryteringen av arbetskraft utifrån landet behövs det fler utbildningsplatser inom bl. a. gymnasieskolan.

Vårt län har, som jag sade tidigare, den högsta invandrandelen i landet, och i några kommuner är nästan var fjärde eller femte invånare utländsk medborgare. Antalet språk är också mycket stort. Det ställer särskilda krav på kommunernas hemspråksundervisning och annan service till invandrarna. Ett särskilt statligt stöd bör därför införas till kommuner som har en osedvanligt stor andel utländska medborgare. Vi vill också ha en samordning av statsbidragen till hemspråksundervisningen, så att kommunerna kan utnyttja den flexibla och göra den effektivare.

Luftföroreningarna är ett speciellt problem i storstadsregionerna. Det är särskilt viktigt att minska svavelutsläppen från bilarna. En aktionsplan mot luftföroreningar måste därför utarbetas.

Tusentals människor i vårt län önskar tillbringa en del av sin fritid och semester i en fritidsstuga nära hemorten. Det gäller framför allt barnfamiljer och vanliga inkomstagare. Men tillgången på billigt fritidsboende är i stort sett obefintlig. Det är därför angeläget att staten medverkar till att snabbt öka tillgången på olika former av fritidsboende, som även vanliga människor kan efterfråga.

Herr talman! Jag har i mitt inlägg i denna sena timme försökt sammanfatta några av de frågor som vi socialdemokrater i Stockholms län anser viktiga och angelägna för vårt län och dess invånare.

Jag har också visat att den socialdemokratiska politiken har varit osedvanligt framgångsrik för vårt land och län. I bjärt kontrast till detta står bl. a. moderaternas politik, som skulle få förödande konsekvenser för det stora flertalet människor i vårt län och i vårt land.

I detta anförande instämde Anita Johansson (s).

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Nr 75

7 § Kammaren åtskildes kl. 23.53.

Onsdagen den
6 februari 1985

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert